

Innst. 294 S

(2015–2016)

Innstilling til Stortinget fra energi- og miljøkomiteen

Meld. St. 14 (2015–2016)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmang- fold

Til Stortinget

Sammendrag

Bakgrunn

Naturmangfoldet gir grunnlaget for menneskenes liv på jorda. Å bevare og sikre bærekraftig bruk av naturlige økosystemer slik at de framstår som velfungerende, er nødvendig for menneskets framtid. Det er videre viktig for å forebygge fattigdom og alvorlige effekter av klimaendringer, både på kort og lang sikt. Denne stortingsmeldingen omhandler i første rekke utfordringer knyttet til norsk natur, og meldingen følger opp både nasjonale og internasjonale mål for naturmangfold.

Velfungerende økosystemer er en forutsetning for vekst og velferd i alle samfunn. Økosystemene på land og i havet har en naturlig produksjon som det kan høstes mat fra, og naturen gir grunnlag for menneskenes egen produksjon av mat. Naturen renses vannet og lufta, produserer oksygen, sikrer pollinering av planter, resirkulerer næringsstoffer, binder jordsmonnet, lagrer karbon, beskytter mot erosjon og er viktig for overvannshåndtering og flomdemping.

Norge har en kombinasjon av særtrekk som gjør naturen vår unik. Blant disse er nordlig beliggenhet, variasjon i daglengde, en langstrakt kyst, påvirkning fra varme havområder og en vekslende topografi. Spennet i naturgitte forutsetninger fra sør til nord og fra lavland til høfjell er stort, og samlet sett har norsk natur en betydelig variasjon i geologi, landskap, naturtyper og plante- og dyreliv. En rekke arter

er i Norge ved yttergrensen av sitt utbredelsesområde mot nord.

Klimaendringene rammer naturen ulikt, avhengig av hvor robust den er i utgangspunktet. For en rekke arter øker behovet for å kunne spre seg til nye habitater i takt med klimaendringene. Samtidig bidrar forstyrrelser og inngrep, både globalt og nasjonalt, til en oppstyking av naturen som vanskeliggjør slik spredning. Det økte karbondioksidnivået i atmosfæren fører også til havforsuring.

Det vises i meldingen til at EU-kommisjonen i 2011 vedtok en ny strategi for å stoppe tapet av biologisk mangfold og forbedre tilstanden til Europas arter, leveområder, økosystemer og deres tjenester. Strategien er samtidig EUs bidrag til å avverge globalt tap av biologisk mangfold. Den er senere innlemmet i EUs miljøhandlingsprogram mot 2020, som ble vedtatt i 2014.

Internasjonale mål og forpliktelser gjenspeiles i regjeringens nasjonale mål for naturmangfold. Målene er blant annet basert på Aichi-målene. De nasjonale målene er:

- Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester.
- Ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen for truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres.
- Et representativt utvalg av norsk natur skal bevares for kommende generasjoner.

For polarområdene gjelder egne mål, som til dels er strengere enn de nasjonale målene for naturmangfold.

Det vises i meldingen til at naturmangfoldloven og underliggende regelverk er et sentralt virkemiddel for å oppnå regjeringens målsettinger på området. I tillegg har man i flere sektorer egne lover med under-

liggende regelverk, som også har hjemler som bidrar til å ivareta hensynet til naturens mangfold.

Naturmangfoldloven skal ligge fast, men erfaringene med praktiseringen er gjennomgått. Erfaringsinnhentingen viser blant annet at det fortsatt er behov for å forbedre kunnskapsgrunnlaget og tilgjengeliggjøringen av dette, og for å klargjøre prinsipper for virkemiddelbruken, særlig av prioriterte arter og utvalgte naturtyper, og som er nærmere omtalt i meldingen.

Regjeringen understreker at en kunnskapsbasert forvaltning er en av grunnsteinene i naturmangfoldloven. God kunnskap er nødvendig som grunnlag for god forvaltning og valg av tiltak for å nå nasjonale og internasjonale mål for naturmangfold. Kunnskapsbehovet og forslag for videreutvikling av kunnskapsgrunnlaget er drøftet i meldingen.

Det vises i meldingen til at kommunene er helt sentrale aktører og samarbeidspartnere i arbeidet med å ta vare på norsk natur, både gjennom sin rolle som arealforvalter etter plan- og bygningsloven og som interessehaver når det gjelder verdiskaping basert på naturverdier.

Hovedinnhold

Det overordnede målet med meldingen er å sikre vern og bærekraftig bruk på en slik måte at naturmangfoldet bevares og økosystemtjenestene holdes ved like – også i et langsiktig perspektiv. En slik forvaltning av naturen vil komme også samisk bruk av natur til gode.

Regjeringen vil med sin naturmangfoldpolitikk sørge for at den samlede forvaltningen av naturmangfoldet er bærekraftig på lang sikt. Meldingen er også Norges oppfølging av det internasjonale målet under FN-konvensjonen om biologisk mangfold (biomangfoldkonvensjonen) om at alle land skal oppdatere sin nasjonale strategi og handlingsplan for bærekraftig bruk og vern av mangfoldet innen utgangen av 2015.

Det er i meldingen gjort rede for regjeringens forslag til virkemiddelbruk for bærekraftig bruk og vern generelt, bærekraftig bruk og politikk for god tilstand i økosystemene, særskilte tiltak for truet natur, og om bevaring av et representativt utvalg av norsk natur.

I meldingen redegjøres det for:

- generelt om tilstand og påvirkninger i norsk natur;
- hvordan det står til i de norske økosystemene og hvilke verdier økosystemene representerer gjennom de goder og tjenester de gir oss;
- den globale og nasjonale utviklingen for naturmangfold, internasjonale og nasjonale mål, og begrunnelsen for å ta vare på naturmangfold;
- beskrivelse av de 20 internasjonale målene under biomangfoldkonvensjonen som ble vedtatt av

partslandene i 2010, og av hva Norge så langt har gjort for å nå målene, samt status for måloppnåelsen;

- globale drivkrefter som påvirker naturmangfoldet i verden, og hvilken betydning Norges politikk og norsk aktivitet har i denne sammenhengen;
- EØS-avtalen og bredere samarbeid med EU om naturmangfold.

Meldingen skal være en norsk handlingsplan for naturmangfold, slik dette begrepet er definert i naturmangfoldloven. I meldingen brukes derfor begrepet naturmangfold når det vises til alle delene av dette begrepet. Begrepet biologisk mangfold brukes når det spesifikt er dette som er omtalt, og når det er gjort vurderinger av norsk oppnåelse av Aichi-målene under biomangfoldkonvensjonen.

Bærekraftig bruk og god tilstand i økosystemene

Regjeringens hovedstrategi for naturmangfold er en bærekraftig naturforvaltning som sikrer at summen av all aktivitet eller bruk skjer på en måte som medfører at norske økosystemer i størst mulig grad holder en god tilstand over tid. Regjeringens hovedgrep for å ta vare på naturmangfold i Norge er knyttet til tiltak for truet natur og bevaring av et representativt utvalg av norsk natur for kommende generasjoner.

Det vises til at kjernen i mange av Aichi-målene er å beholde eller oppnå velfungerende økosystemer. Det er blant annet en målsetting at økosystemene skal være «robuste og levere livsviktige økosystemtjenester», at mangfoldet skal brukes på en «bærekraftig måte», at vi skal restaurere «forringede økosystemer» og at «økosystemene skal ha «opprettholdt integritet og funksjon».

Særlig om naturmangfoldloven

Departementet viser til at naturmangfoldloven er et av de viktigste nye virkemidlene som ble vedtatt som følge av Norges første nasjonale strategi for gjennomføring av biomangfoldkonvensjonen, jf. St.meld. nr. 42 (2001–2002). Loven gjelder på norsk landterritorium, herunder innsjøer og vassdrag, og i Norges territorialfarvann. På Svalbard og Jan Mayen gjelder lovens bestemmelser om tilgang til genetisk materiale. På kontinentalsokkelen og i jurisdiksjonsområder opprettet i medhold av den økonomiske soneloven gjelder visse av lovens bestemmelser så langt de passer. Lovens formål er at:

«Naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kul-

tur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.»

Erfaringer fra bruken av loven så langt har bidratt til utformingen av regjeringens politikk for å ta vare på norsk naturmangfold. Naturmangfoldloven er ett av flere virkemidler, og det er den samlede virkemiddelbruken sett i lys av det totale påvirkningsbildet, som vil ha betydning for tilstanden i naturen på sikt.

Å utvikle mål for god tilstand

Det vises i meldingen til at det er en utfordring for norsk naturforvaltning at det – med unntak for økosystemene i kyst og ferskvann og delvis havområdene – ikke foreligger konkrete og omforente mål for hvilken tilstand som skal nås i økosystemene. Naturmangfoldloven er et viktig verktøy for en tverrsektoriell tilnærming til bærekraftig bruk av naturen. Dette gjelder særlig gjennom felles forvaltningsmål for arter og naturtyper, miljørettslige prinsipper og verktøy som utvalgte naturtyper. Naturmangfoldloven gir imidlertid ikke svar på hva som er det konkrete økologiske tilstandsmålet for den samlede forvaltningen av hvert økosystem.

Klima- og miljødepartementet vil starte et arbeid med å beskrive hva som anses som «god økologisk tilstand», basert på vitenskapelige og etterprøvbare kriterier. Regjeringen vil utvikle mål for tilstand i de ulike økosystemene, og fastsette hvilke typer arealer eller forekomster innen hvert økosystem som bør ha «god tilstand», alle nødvendige hensyn tatt i betraktning. Arbeidet vil omfatte alle hovedøkosystemene, med unntak av de områdene som faller inn under arbeidet med oppfølging av vannforskriften.

Når mål for tilstand er fastsatt, vil regjeringen innrette den samlede virkemiddelbruken med sikte på å opprettholde ønsket tilstand i områder og økosystemer der tilstanden er god nok, og å forbedre tilstanden i områder der tilstanden ikke er god nok i forhold til fastsatte mål. Regjeringen vil bruke dette som et verktøy for å effektivisere naturforvaltningen, og for å prioritere aktuelle restaureringstiltak i samsvar med Aichi-mål 15.

Parallelt med at det utvikles en forvaltning basert på slike konkrete mål vil regjeringen fortsatt bruke sektorregelverket, plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven og svalbardmiljøloven for å redusere negative påvirkninger på naturmangfold og ivareta viktige områder for naturmangfold.

Regjeringen vil:

- Sette i gang et arbeid med å klargjøre hva som menes med «god økologisk tilstand», basert på vitenskapelige og etterprøvbare kriterier.

- Innen utgangen av 2017 fastsette mål for hvilken tilstand som skal opprettholdes eller oppnås i norske økosystemer.
- Ta sikte på at en forvaltning basert på definerte mål for økologisk tilstand er på plass innen 2020.

Overordnet politikk for arealforvaltning

Regjeringen vil arbeide for at naturhensyn fortsatt blir innarbeidet og vektlagt i relevante arealbeslutninger. Dette gjelder der avgjørelser tas av statlige myndigheter, men ikke minst der kommunen utøver sitt arealforvalteransvar etter plan- og bygningsloven.

Regjeringen legger til grunn for arealbeslutninger som berører naturmangfold at ved arealinngrep og arealbruk skal det så langt mulig – sett i lys av andre samfunnsformål – tas vare på den mest verdifulle naturen. Dette krever god planlegging basert på et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag. Dersom viktige naturverdier står i fare for å bli forringet eller ødelagt, er den foretrukne løsning i utgangspunktet å velge en annen lokalisering for tiltaket. Vektlegging av andre viktige samfunns hensyn kan imidlertid føre til et annet resultat. Disse prinsippene følger av naturmangfoldloven sammen med sektorlovverket.

Et av regjeringens hovedgrep for å sikre en arealforvaltning som tar tilstrekkelig hensyn til naturmangfold, er forbedring av den arealbaserte kunnskapen. Et annet hovedgrep er en styrking av kommunenes arbeid og kompetanse knyttet til naturmangfold. Styrking av kunnskapen om verdien av naturen og de økosystemtjenester den gir, vil bidra til bedre opplyste interesseavveininger.

Regjeringen vil:

- Fortsatt arbeide for en arealforvaltning som tar hensyn til naturmangfold gjennom et godt kunnskapsgrunnlag og styrking av kompetansen i kommunene og fylkeskommunene om både naturmangfold og dets verdier.
- Utrede nærmere hvilke behov det er for en bedre ivaretagelse av økologiske sammenhenger, og hvordan slik ivaretagelse kan gjøres.

Det er i meldingen gitt en oversikt med konkretisering for de forskjellige økosystemene.

Det er i meldingen også gitt en omtale av videre arbeid med forvaltningsplanen for Norskehavet. Regjeringen mener det ikke er behov for oppdatering av forvaltningsplanen nå, det tas sikte på å revidere hele forvaltningsplanen for Norskehavet i 2025 for perioden frem mot 2040.

Å ta vare på truet natur

Regjeringens tar sikte på generelt å sikre bærekraftig bruk og oppnå eller opprettholde god tilstand

i norsk natur, som vil være et viktig bidrag også for den naturen som er truet. For arter eller naturtyper som er i fare for å forsvinne fra norsk natur, vil det imidlertid ofte være behov for å bruke mer spesifikke og målrettede virkemidler i tillegg. Internasjonale forpliktelser knyttet til konkrete arter eller naturtyper kan videre medføre at hensiktsmessige tiltak må gjennomføres. Om en truet art eller naturtype har en vesentlig andel av sin utbredelse i Norge, og tiltak i Norge kan bidra til at arten eller naturtypen bevares globalt eller i et europeisk perspektiv, kan dette også være en viktig begrunnelse for å styrke ivaretagelsen av denne naturen.

Regjeringen foreslår tiltak for å ivareta truet natur som gir truet natur en positiv beskyttelse, og tiltak som reduserer negative påvirkninger gjennom enkeltinngrep. Før det vedtas å bruke virkemidler for en konkret truet art eller naturtype, vil det gjennomføres utredning av vesentlige samfunnsøkonomiske og andre konsekvenser, og offentlig høring. Det vil til slutt være en konkret avveining av hensynet til den truede naturen, verdier knyttet til økosystemtjenester og konsekvenser for andre samfunnshensyn (jf. også naturmangfoldloven § 14), som vil avgjøre om virkemidlet faktisk tas i bruk.

Å ta vare på truede arter

For å hindre tap av arter vil regjeringen videreføre bruk av virkemidler direkte rettet mot individer av arter, som regulering av høsting, artsfredning, prioritering, kvalitetsnorm, og arealbaserte virkemidler som har til formål å ta vare på artens økologiske funksjonsområder (herunder leveområdet). Til sistnevnte kategori hører områdevern, fastsettelse av økologisk funksjonsområde for prioriterte arter, utvalgte naturtyper og sektorvirkemidler. Regjeringen vil også hindre tap av arter ved reetablering og gjennom genbank eller avl.

Regjeringen vil arbeide for å forbedre tilstanden for truede arter. Regjeringens første prioritet vil være å forbedre tilstanden til de sterkt eller kritisk truede artene i Norge som har en vesentlig del av sin europeiske utbredelse i Norge eller på Svalbard, eller som i tillegg til å være sterkt eller kritisk truet i Norge også er truet globalt eller i Europa. For rovvilt gjelder egne nasjonale bestandsmål som legges til grunn i forvaltningen av disse artene.

Regjeringen mener at for den største andelen av de sterkt eller kritisk truede artene vil arealbaserte virkemidler knyttet til leveområder for flere av artene samtidig, slik som vern og utvalgt naturtype, være mest egnet. Arealbaserte virkemidler vil også være hovedvirkemidlet for de fleste andre truede arter. Artsbaserte virkemidler vil brukes der det er behov for beskyttelse mot direkte inngrep eller beskyttelsen må være streng. Ved valg av virkemiddel skal det all-

tid gjøres en vurdering av hva som er det mest effektive og hensiktsmessige tiltaket.

Regjeringen vil vurdere å verne etter naturmangfoldloven arealer med naturtyper der det er mange truede arter, i den grad disse ikke er fanget opp av eksisterende vern. En nærmere omtale av hvilke naturtyper det dreier seg om er i meldingen gitt under det enkelte økosystem.

Naturtyper som er viktige for truede arter kan også gis status som utvalgt naturtype etter naturmangfoldloven. Regjeringen vil bruke dette virkemidlet der hvor det fortsatt er så mange forekomster igjen av naturtypen at det ikke vil ha vesentlig betydning for de truede artene om noen forekomster oppgis til fordel for andre samfunnshensyn. Områdevern av noen lokaliteter kombinert med utvalgte naturtyper for de øvrige lokaliteter er i så fall en løsning som vil bli vurdert. Sektorvirkemidler og plan- og bygningsloven, eventuelt kombinert med utvalgte naturtyper, kan være aktuelle om disse gir tilstrekkelig beskyttelse.

I tilfeller der arealbaserte virkemidler ikke er nok til å sikre overlevelsen til en art eller ikke er det mest hensiktsmessige eller effektive virkemidlet, vil regjeringen vurdere prioritering av arten, som innebærer å fastsette forbud mot enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse. Regjeringen vil først gjøre denne vurderingen for sterkt eller kritisk truede arter, som i tillegg har en vesentlig del av sin utbredelse i Norge, eller som er truet globalt eller i Europa. Regjeringen vil gjennom dette også følge opp plikten etter naturmangfoldloven til å vurdere prioritering av en art som virkemiddel når «en art antas å ha en tilstand eller utvikling som vesentlig strider mot forvaltningsmålet for arter».

For å ta vare på truede arter vil regjeringen:

- Bruke virkemidlene vern, utvalgte naturtyper og prioriterte arter for langsiktig ivaretagelse av truede arter og deres økologiske funksjonsområder.
- Ta hensyn til truede arter ved statlig myndighetsutøvelse, herunder vedtak etter sektorregelverk, fastsettelse av statlige planer etter plan- og bygningsloven og tildeling av tilskudd.
- Gjennom blant annet veiledning legge til rette for at det tas hensyn til truede arter ved kommunal og fylkeskommunal myndighetsutøvelse som fastsettelse av planer etter plan- og bygningsloven, vedtak etter sektorregelverk og tildeling av tilskudd.
- Vurdere hvilken betydning klimaendringene og havforsuring har for forvaltningen av truede arter, og tilpasse forvaltningen til dette.
- Legge til rette for gode samarbeidsrutiner og samhandling mellom kontroll-, tilsyns- og opp-

synsetater opp mot politiet for å supplere virkemiddelbruken med adekvate reaksjoner.

Å ta vare på truede naturtyper

Regjeringen vil bruke en kombinasjon av områdevern, utvalgte naturtyper og sektorregelverk, herunder ulike tilskuddsordninger, for å ivareta de truede naturtypene. Regjeringen vil vurdere områdevern der det er svært få forekomster igjen av naturtypen, og for forekomster av en truet naturtype som er av særlig god kvalitet.

Naturmangfoldloven hjemler vedtak om utvalgte naturtyper. Et av hensynene som skal vektlegges ved avgjørelsen om å treffe et slikt vedtak, er om naturtypen har en utvikling eller tilstand som strider mot lovens mål for naturtyper. Regjeringen vil vurdere utvalgte naturtyper som virkemiddel for alle truede naturtyper, og regjeringen ser det som positivt at dette virkemidlet legger vekt på det lokale selvstyret og kommunens muligheter til å ivareta naturtypene gjennom sin arealplanlegging. Regjeringen legger også vekt på at det skal gjøres en vurdering av virkemidlets egnethet for den aktuelle naturtypen.

For å ivareta truede naturtyper vil regjeringen:

- Vurdere å gi status som utvalgt til naturtypene som er truet, der dette virkemidlet er egnet.
- Bruke områdevern etter naturmangfoldloven for forekomster av truede naturtyper som er svært fåtallige eller som er av særlig god kvalitet.
- Bruke sektorregelverk i den grad dette er egnet for å iverksette tiltak, både av langsiktig karakter og som rask respons der nødvendig, for beskyttelse der hvor naturtypen i all hovedsak er truet av én påvirkning.
- Ta hensyn til truede naturtyper ved statlig myndighetsutøvelse, herunder vedtak etter sektorregelverk, fastsettelse av statlige planer etter plan- og bygningsloven og tildeling av tilskudd.
- Gjennom blant annet veiledning legge til rette for at det tas hensyn til truede naturtyper ved kommunal og fylkeskommunal myndighetsutøvelse, som fastsettelse av planer etter plan- og bygningsloven, vedtak etter sektorregelverk og tildeling av tilskudd.
- Vurdere hvilken betydning klimaendringene og havforsuring har for forvaltningen av truede naturtyper, og tilpasse forvaltningen til dette.

Representativ bevaring av norsk natur

Regjeringen vil følge opp det nasjonale og internasjonale målet om langsiktig bevaring gjennom en virkemiddelbruk satt sammen av områdevern etter naturmangfoldloven og relevante sektorvirkemidler, det vil si virkemidler som er langsiktige og gir en effektiv beskyttelse mot relevante påvirkninger av et

geografisk avgrenset område med viktig naturmangfold. For at tiltakene skal oppfylle formålet skal de aktuelle arealene forvaltes på en slik måte at naturverdiene faktisk ivaretas.

Om valg av virkemiddelbruk for langsiktig bevaring

Det er allerede vernet betydelige arealer i Norge. Regjeringen mener derfor det ikke er nødvendig med omfattende nytt vern, men det frivillige skogvernet skal økes og arbeidet med marint vern videreføres. I de øvrige økosystemene er det behov for en begrenset supplering med naturtyper som i dag er mangelfullt dekket. Regjeringen vil vurdere om verneområdene framstår som robuste med tanke på framtidige klimaendringer. Regjeringen vil også vurdere om tilnærmingen med økologiske nettverk, slik det følger av arbeidet under blant annet Bernkonvensjonen og Ramsarkonvensjonen, kommer tilstrekkelig til uttrykk i norske bevaringsområder og sammenhengene mellom disse. Regjeringen mener det vil være ressurs- og kostnadseffektivt at et begrenset suppleringsvern for å dekke opp manglene i dagens verneområder, gjennomføres i fylkesvise prosesser.

Regjeringen vil i hovedsak gjennomføre vern på privateid grunn gjennom prosesser for frivillig vern. Frivillig vern er så langt bare brukt i skog. Frivillig vern bør imidlertid der det er aktuelt, prøves ut i noen flere typer natur enn skog. Det vil også legges vekt på lokalpolitisk enighet som grunnlag for gjennomføring av verneplanprosesser.

Viktige naturområder på offentlig eid grunn bør sikres ved vern, og det legges opp til medvirkningsprosesser overfor aktuelle parter.

I noen tilfeller kommer initiativet til vern av nasjonalparker etter naturmangfoldloven fra private, organisasjoner eller kommuner, og regjeringen mener at slike initiativ er svært positive. En forutsetning for at regjeringen eventuelt går videre med initiativ om opprettelse av nasjonalparker, er at det foreligger politisk enighet om forslaget i de berørte kommunene, at forslaget oppfyller de faglige kriteriene for vern, og at et vern av det aktuelle område er forenlig med de budsjettmessige prioriteringene for områdevern.

Regjeringen vil prioritere en god forvaltning og skjøtsel av de eksisterende verneområdene. For mange av verneområdene skal det utarbeides forvaltnings- og eventuelt skjøtelsesplaner som konkretiserer nødvendige tiltak blant annet for å opprettholde verneverdiene, tilrettelegge for bruk m.m. Forvaltnings- og skjøtelsesplanene skal ligge innenfor rammen av verneforskriften og bestemmelsene i naturmangfoldloven.

For å sikre et representativt utvalg av norsk natur for fremtiden vil regjeringen:

- Bedre forvaltningen av de eksisterende verneområdene, herunder ved å effektivisere og målrette forvaltningen, for å sikre verneverdiene og for at verneområdene bedre skal tåle klimaendringer og økt bruk.
- Verne, etter naturmangfoldloven, naturtyper og økosystemer som i dag er mindre godt dekket av vern.
- Vurdere grensejusteringer og eventuelt utvidelser av eksisterende verneområder for å ivareta økologiske nettverk og øke robusthet mot klimaendringer.
- Prøve ut frivillig vern i noen flere typer natur enn skog.
- Bruke og om nødvendig videreutvikle andre arealbaserte virkemidler slik at de kan gi en effektiv og langsiktig beskyttelse mot aktuelle påvirkninger.

Bedre kunnskap om naturmangfold

Regjeringen vil arbeide videre med å etablere et økologisk grunnkart – kartfestet økologisk miljøinformasjon – for Norge. Naturtypekartlegging i områder som er mangelfullt kartlagt i dag, vil bli prioritert i regjeringens arbeid med det økologiske grunnkart.

Regjeringen mener at det er et behov for videreføring av kartlegging av arter og deres leveområder, naturtyper, landskapstyper og økosystemtjenester i Norge. Regjeringen vil særlig prioritere å styrke kartlegging av naturtyper som enten er truet, viktige for mange arter, dekker sentrale økosystemfunksjoner, eller er spesielt dårlig kartlagt. Videre vil områder der kartleggingen gir stor samfunnsnytte, herunder områder med stor aktivitet og stort utbyggingspress, både på land og i sjø, og områder der klimaendringene forventes å føre til raske endringer, bli prioritert.

En større satsing på økologisk grunnkart forutsetter etablering av tilstrekkelig infrastruktur, organisering og koordinering av samarbeid mellom flere viktige aktører som har roller og aktiviteter knyttet til produksjon av relevante kartlag, og det vises til at Artsdatabanken har etablert god kompetanse innen denne type koordinering gjennom arbeidet med rødlistene, artsdataflyt og utvikling av Natur i Norge.

Regjeringen vil:

- Videreføre pågående naturkartlegging av norsk natur fram mot 2020.
- Videreføre kartleggingen av havbunnen gjennom MAREANO-programmet.
- Integre eksisterende data fra ulike sektorer om sentrale miljøvariabler i det økologiske grunnkartet.
- Videreutvikle og forbedre kartdatabaser med data om naturmangfold.

- Videreføre arbeidet med å kartlegge og identifisere særlig verdifulle og sårbare marine områder og kartlegging av eldre skog der vern er aktuelt.

Overvåking

Regjeringen mener det er behov for å gjennomgå norsk naturovervåking med sikte på å sikre et godt kunnskapsgrunnlag med god geografisk dekning. Det er viktig å ha oversikt over utviklingen av artsgrupper (spesielt nøkkelarter) og naturtyper det i dag er lite kunnskap om, eller som forventes å bli utsatt for økende negativ påvirkning, og det er behov for kunnskap om påvirkningsfaktorene.

Regjeringen mener det også er viktig med overvåking av påvirkningsfaktorer, herunder areal- og klimaendringer.

Regjeringen vil:

- Sikre en representativ overvåking av økologisk tilstand i alle hovedøkosystemer, herunder styrke overvåking av økologisk tilstand i vannforekomster (ferskvann og kyst).
- Alle overvåkingsdata som samles inn i alle typer forskningsinstitutter finansiert av offentlige midler skal, med unntak av sensitive data, gjøres offentlig tilgjengelig.
- Vurdere hvordan satellittdata i større grad enn i dag kan tas i bruk i planlegging og i overvåking av endringer i naturmangfold og arealbruk nasjonalt og internasjonalt.
- Videreutvikle arealbruksindikatorer og andre indikatorer for naturpåvirkning, herunder identifisere egnede indikatorarter for havforsuring og klimaendringer.
- Vurdere utvikling av analyseverktøy til bruk i planlegging, for analyser av status, trender og årsaker til trender, samt analyser av samlet belastning på naturen av ulike typer inngrep/påvirkninger i et område.
- Videreføre og videreutvikle kartlegging og overvåking av sjøfugl.
- Utvikle metoder og verktøy for å overvåke klimarelaterte endringer i naturmangfold.
- Utvikle indikatorer for økosystemtjenester.

Komiteens merknader

A) Merknader til kapittel 1 og 2: Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsmund Aukrust, Eva Kristin Hansen, Per Rune Henriksen, Anna Ljunggren og Terje Aasland, fra Høyre, Tina Bru, Odd Henriksen, Eirik Milde og Torhild Aarbergstøtt, fra Fremskrittspartiet, Jan-Henrik Fredriksen og

Øyvind Korsberg, fra Kristelig Folkeparti, Rigmor Andersen Eide, fra Senterpartiet, Marit Arnstad, fra Venstre, lederen Ola Elvestuen, fra Sosialistisk Venstreparti, Heikki Eidsvoll Holmås, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, vil slå fast at det globale naturmangfoldet er vesentlig redusert, og påvirkningen av mange av jordens økosystemer har ført til at tilstanden for mange av disse er dårligere enn før. Komiteen vil understreke at situasjonen for naturmangfoldet i Norge på mange områder er mer positiv, men at det også her finnes utfordringer.

Komiteen viser til at FNs generalforsamling høsten 2015 vedtok at tapet av naturmangfold skal stanses både på land og i havet. Komiteen viser videre til at FNs nye bærekraftsmål styrker og understreker naturmangfoldmålene som ble vedtatt under biomangfoldkonvensjonen, de såkalte Aichi-målene. Komiteen merker seg at formålet med Meld. St. 14 (2015–2016) Natur for livet (Naturmangfoldmeldingen) er å vise hva Norge må gjøre for å stanse tapet av naturmangfold og oppfylle målene Norge politisk har forpliktet seg til i FN.

Komiteen vil slå fast tre hovedgrunner til å stanse tapet av natur:

1. Naturen har egenverdi, og vi skal arbeide for at ingen arter og naturtyper skal utryddes.
2. Naturen gir oss økologiske tjenester vi er helt avhengig av.
3. Naturen gir oss opplevelser, og naturmangfoldet gjør livene våre rikere.

Komiteen slutter seg til de internasjonale mål og forpliktelser som gjenspeiler seg i regjeringens nasjonale mål for naturmangfold:

1. Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester.
2. Ingen arter og naturtyper skal utryddes som følge av menneskelig aktivitet, og utviklingen for truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres.
3. Et representativt utvalg av norsk natur skal bevares for kommende generasjoner.

Komiteen merker seg at det i stortingsmeldingen Natur for livet fremmes nye tiltak for å stanse tapet av naturmangfold.

Komiteen mener at naturvernpolitikken må bygge på tillit til lokalsamfunn og enkeltmennesker. Komiteen vil understreke at det må føres en politikk som overlater naturen i minst like god stand til neste generasjon, herunder å sikre leveområdene for truede arter. Komiteen vil peke på at aktiv bruk av

naturen gir god kunnskap om økosystemer og skaper respekt for naturvernet.

Komiteen mener at lokal råderett og et mangfoldig privat eierskap er med på å sikre bærekraftig forvaltning av naturressursene innenfor et nasjonalt lov- og regelverk. Komiteen vil understreke at eiendomsretten er grunnleggende og at grunneiere yter et betydelig bidrag til å ta vare på og forvalte kulturlandskap, skog og vernet natur.

Komiteen mener at stortingsmeldingen gir en god oversikt over hvordan Norge oppfyller internasjonale forpliktelser, og at meldingen inneholder gode tiltak for å bedre naturmangfoldsforvaltningen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at hvis Norge skal svare på utfordringene, er det behov for at meldingen suppleres med en styrket tiltaksliste for å nå målene Stortinget har satt om å stoppe utryddelsen av arter innen 2020. På den måten vil vi sikre at generasjonene som kommer etter oss, skal få oppleve det samme naturmangfoldet vi har gleden av å oppleve i dag.

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne vil peke på at viktige mekanismer i vernet av norsk natur har blitt betydelig svekket. Dette skjer blant annet gjennom svekkelser og forenklinger i regelverk og institusjoner som er etablert for å beskytte natur.

Disse medlemmer viser til at regjeringen har aktivt svekket Fylkesmannens rolle som sikkerhetsmekanisme for ivaretagelse av nasjonale miljøverdier, ved å be Fylkesmannen være varsom med å fremme innsigelser (Rundskriv H-2/14, 17. februar 2014). Dette svekker en samlet, kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur. Disse medlemmer viser til at regjeringen har etablert en forsøksordning, hvor Fylkesmannen har fått myndighet til å samordne og avskjære innsigelser fremmet av andre statlige myndigheter. Kommunal- og moderniseringsdepartementet tilsidesetter helt eller delvis innsigelser fra Fylkesmannen når de blir fremmet, til tross for at det nevnte rundskrivet har ført til at det fremmes langt færre innsigelser enn tidligere.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne peker på at målet om å stanse tap av arter i Norge innen 2020 er et riktig og ambisiøst mål. Disse medlemmer vil samtidig understreke at et realistisk håp om å innfri dette målet forutsetter at det settes i verk tiltak i en helt annen skala enn det som

er foreslått i stortingsmeldingen. Disse medlemmer peker på at den forrige naturmangfoldmeldingen utgjorde startskuddet for omfattende og viktige reformer i norsk naturvern, blant annet etableringen av en naturmangfoldlov og Artsdatabanken. Disse medlemmer mener at det er behov for enda mer omfattende reformer frem mot 2020.

Disse medlemmer viser til at samtidig har regjeringen systematisk nedprioritert miljøforvaltningen i sine budsjettforslag. I tillegg til dette er vernet av inngrepsfrie områder fjernet fra den juridiske og økonomiske forvaltningen. Regjeringen har åpnet for å subsidiere etablering av skogsbilveier i villmarkspregede områder og for fornyelseskjøring i utmark (jf. Meld. St. 18 (2015–2016)).

Disse medlemmer viser til at regjeringen har også flyttet Planavdelingen bort fra fagkompetansen i Klima- og miljødepartementet, og foreslått flere endringer i plan- og bygningsloven som gjør det enklere å bygge ned natur. Disse endringene bidrar til at store natur- og friluftsverdier i Norge er under press.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen trekke tilbake rundskriv H-2/14 av 17. februar 2014.»

B) Merknader til kapittel 3: Internasjonale mål og norsk måloppnåelse

Komiteen har merket seg at regjeringen mener at det langt på vei er mulig å nå Aichi-mål 11 innen 2020, men at det frivillige skogvernet må økes og at arbeidet med det marine vernet må videreføres.

Komiteen viser til at skog er Norges mest artsrike naturtype og havet den mest arealrike. Komiteen understreker at vern i Norge i liten grad er brukt for disse naturtypene, og vernet er derfor ikke representativt.

Mål for skogvernet

Komiteen deler regjeringens vurdering av at uproduktiv skog kan inngå som en del av rapporteringen til biomangfoldkonvensjonen, og at kartfestede nøkkelbiotoper i produktiv skog hvor verdiene ivaretas langsiktig, kan inngå.

Komiteen viser til at nesten halvparten av de truede artene lever i skog. Samtidig er kun 2,9 pst. av den produktive skogen i Norge vernet.

Komiteen har videre merket seg at det ikke er noe som tyder på at det totalt sett har vært en forverring i situasjonen for de truede artene i skog fra 2010 til 2015.

Komiteen vil understreke at en økning i skogvernet er viktig for å sikre norsk naturmangfold, og

for å gjøre vernet av natur på land representativt i tråd med Aichi-mål 11.

Komiteen mener det er ønskelig å sikre forsvarelig forvaltning av skogen, slik at ressursene kan hentes ut på en måte som ivaretar både næringen og naturen.

Komiteen viser til at skogvernarbeidet er langsiktig og må videreføres etter 2020.

Komiteen viser til at ordningen med frivillig skogvern har fungert godt, og at det frivillige skogvernet vil bli økt.

Komiteen understreker betydningen av at verneprosessen er åpen, praktisk gjennomførbar og respekterer at det i mange sammenhenger dreier seg om privat grunn. Frivillig skogvern har blitt en tillitsbasert ordning, som er avhengig av at det opprettholdes på samme nivå som tidligere for å sikre forutsigbarhet for grunneierne. Komiteen mener at frivillig skogvern gir vern med høy faglig kvalitet, og at ordningen gir effektiv bruk av bevilgningen til skogvern.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, vil påpeke at ordningen med frivillig vern har vært svært vellykket, og det har gitt en bedre framdrift for skogvernet med mindre konflikter enn tidligere.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, vil videre understreke at skogbruket selv spiller en svært viktig rolle med forsvarelig forvaltning av skogen. Miljøhensyn er langt bedre ivare tatt nå enn for bare få år siden. For å oppnå et representativt vern av alle naturtyper bør flere skogsområder vernes.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, mener det er vanskelig å kombinere frivillig vern med tvangsvern i ulike former uten at det positive samarbeidet som frivillig vern er, svekkes.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, foreslår:

«Stortinget ber regjeringen sette et mål om vern av både offentlig eid skog og frivillig vern av privat-eid skog til 10 pst. av skogarealet.»

Komiteen forutsetter at Statskog SF bidrar med makeskifte med private grunneiere der det er naturlig for å ivareta skogvernet.

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener det må settes et mål om vern av 10 pst. av den produktive skogen innen utgangen av 2025, og et etappemål på 5 pst. innen 2020.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne foreslår:

«Stortinget ber regjeringen sette et mål om vern av 10 pst. av den produktive skogen innen utgangen av 2025, og et etappemål på 5 pst. innen 2020.»

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener erstatningsordningen for skogvern må legges om, slik at grunneierne kan velge mellom dagens ordning med en engangssum og en ordning som gir årlig utbetaling basert på skogens tilvekst, og som kunne vært tatt ut i netto tømmerverdi dersom området ikke hadde vært vernet. Dette vil bidra til raskere vernetempo og samtidig sikre en langsiktig og rettferdig erstatningsordning for eiendommen.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en sak om erstatningsordningene for skogvern, som gir mulighet til å velge mellom engangs erstatningsutbetaling og erstatningsutbetaling årlig eller hvert tiende år, basert på skogens tilvekst og hva som kunne vært tatt ut av tømmer dersom området ikke var vernet.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener at hensynet til kunnskapsbasert naturforvaltning og faglige kriterier alltid må ligge til grunn for skogvernet. Samtidig mener flertallet at skogvern også er viktig for å verne og restaurere viktige opplevelsesverdier i norsk skog, fordi disse kvalitene betyr mye for svært mange mennesker.

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne vil peke på at det ofte vil være et klart og uproblematisk sammenfall mellom urørthet, gammelskog og høy opplevelsesverdi. Det er for eksempel ingen tvil om at opplevelsesverdien i gammel og lite berørt skog er langt høyere enn i tette ensaldrede bestander som er resultatet av moderne

flatehogstskogbruk. Å bevare og bygge opp slike opplevelsesverdier, særlig i områder som er mye brukt av mange mennesker til friluftsliv og rekreasjon, er derfor et selvstendig politisk mål.

Disse medlemmer foreslår:

«Stortinget ber regjeringen pålegge Statskog å unngå hogst i områder med gammelskog med store verneverdier.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener hensynet til opplevelsesverdier og rekreasjon bør etableres som et nytt selvstendig kriterium i forvaltningen av de skogområdene i landet som har størst betydning for friluftsliv og naturglede.

Disse medlemmer mener at det i slike områder må planlegges aktivt for å gjenoppbygge opplevelsesverdiene gjennom restaurering, der disse har gått tapt på grunn av ensidig skogbruk.

Disse medlemmer mener at hensynet til både opplevelsesverdier og målet om å stanse tap av arter innen 2020 tilsier at det trengs aktiv restaurering av tapt biologisk mangfold. Første steg bør derfor være å iverksette en omfattende satsing på restaurering av artsrik skog med urørt preg i de skogområdene som har størst betydning for friluftslivet. Dette gjelder for eksempel markaområdene rundt Oslo.

Disse medlemmer vil peke på at Oslo kommune allerede har startet omleggingen mot mer skånsom skogsdrift basert på plukkhogst. Disse medlemmer mener slik restaurering av skog bør bli et viktig bidrag til å innfri naturmangfoldmål 15 fra Aichi, som sier at 15 pst. av forringede økosystemer skal restaureres innen 2020. Disse medlemmer mener at disse prinsippene også bør utvides til å gjelde alle landskapstyper, også kyst og kystlandskapet.

Disse medlemmer foreslår:

«Stortinget ber regjeringen jobbe for å restaurere intakte og artsrike økosystemer i de viktigste friluftsområdene rundt norske storbyer.»

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne foreslår:

«Stortinget ber regjeringen trappe opp bevilgningene til skogvern til minst 800 mill. kroner i budsjettet for 2017, og minst 1 mrd. kroner i budsjettet for 2018.»

Mål for det marine vernet

Komiteen har merket seg at kun 2,6 pst. av territorialfarvannet er vernet, og at kun 1,3 pst. av havområdene utenfor territorialfarvannet er beskyttet.

Komiteen mener at det kun er varige bevaringstiltak som vern etter naturmangfoldloven og marint beskyttede områder, sammen med vern etter svalbardmiljøloven, som kan inngå i rapporteringen i henhold til Aichi-mål 11.

Komiteen viser til at Norge har store havområder, med rike økosystemer som inkluderer noen av verdens største forekomster av dypvannskoraller.

Komiteen viser til at det i dag ikke finnes en systematisk oversikt over forringede økosystemer i Norge, med unntak av vannforekomster.

Komiteen viser til at regjeringen vil utarbeide mål for hva som er god økologisk tilstand. Komiteen legger til grunn at spørsmålet om hva som anses som forringede økosystemer, må sees i sammenheng med dette arbeidet, og at resultatet av arbeidet med mål for økologisk tilstand vil brukes som verktøy for å effektivisere naturforvaltningen, herunder prioritering av aktuelle restaureringstiltak i samsvar med Aichi-mål 15.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til stortingsmeldingen og at måloppnåelsen for bevaring av kyst- og havområder (Aichi-mål 11) ikke kan baseres utelukkende på prosentvis areal. Flertallet vil peke på at systemet med forvaltningsplaner for havområdene er et viktig verktøy for en helhetlig og økosystembasert forvaltning. Flertallet har merket seg at regjeringen vil videreføre systemet med forvaltningsplaner og utvikle mer konkrete mål for hva som er god tilstand for økosystemene. Flertallet har også merket seg at regjeringen arbeider med en revidering av veilederen for kommunenes arealplaner i kystsonen.

Flertallet viser til at det finnes en rekke ulike beskyttelsesregimer som bidrar til oppnåelse av målet. Flertallet viser til at regjeringen i meldingen varsler at det vil bli gjort en gjennomgang av tiltakene som allerede finnes med sikte på å vurdere om tiltakene gir en beskyttelse av et representativt utvalg av naturtyper mot fiskerivirksomhet.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener at det marine vernet trenger en økning om naturverdier skal sikres og vernet bli representativt.

Komiteen foreslår:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en plan for marine verneområder og komme tilbake til Stortinget med en sak om dette.»

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne foreslår i tillegg:

«Stortinget ber regjeringen om at en plan for marine verneområder skal ha mål om at 10 pst. av havområdene innenfor territorialgrensen skal vernes, og skal inneholde forslag til omfattende marint beskyttede områder i havområdene utenfor territorialgrensen.»

Restaurering av natur

Komiteen viser til at restaurering av forringet natur er et viktig tiltak for å stanse tapet av naturmangfold, og at det er avgjørende å klargjøre hva som skal regnes som forringet natur i Norge.

Komiteen foreslår:

«Stortinget ber regjeringen klargjøre hva som er god tilstand og hvilke arealer som er å regne som forringede økosystemer, og trappe opp arbeidet med å bedre tilstanden i økosystemene, med sikte på at 15 pst. av de forringede økosystemene skal være restaurert innen 2025.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne vil peke på at Norge bare har omkring 11 pst. inngrepsfri natur igjen, hvis dette defineres som områder som ligger mer enn 5 kilometer unna tyngre tekniske inngrep. Andelen er redusert fra omkring 50 pst. rundt år 1900. Bare i perioden 2008–2012 forsvant ca. 900 km² inngrepsfri natur. Slike områder er viktige å ta vare på, fordi de er viktige for biologisk mangfold og landskap og gir mulighet for unike naturopplevelser. Områdenes verdi for friluftsliv, turisme og forskning vil lett kunne forringes ved inngrep.

Disse medlemmer mener derfor at nedgangen i arealer med inngrepsfri natur må stanses og snus til en økning raskest mulig. Disse medlemmer vil peke på at reetablering av sammenhengende inngrepsfrie naturområder blant annet er viktig for å gjenopprette store sammenhengende trekkruiter for villreinen, som opprinnelig beveget seg over store områder, men som nå hindres av tekniske inngrep.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at regjeringen ikke i klartekst slår fast at den har tenkt å innfri naturmangfoldmål 15 fra Aichi, som sier at minst 15 pst. av forringede økosystemer skal restaureres innen 2020. Disse medlemmer mener at det i arbeidet med å definere mål for god økologisk tilstand, basert på resultater fra Norsk naturindeks, må avklares hva som skal regnes

som forringede økosystemer, og hvilke som må prioriteres for restaurering.

Disse medlemmer viser til at innskrenking av leveområder er i dag regnet som den største trusselen mot villreinstammen som Norge har et spesielt ansvar for.

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne viser til at et eksempel på arbeid med restaurering av inngrepsfri natur pågår allerede i det nedlagte skytefeltet på Dovrefjell. I samme område kan en løsning der jernbanen legges under tak eller i tunnel være et aktuelt tiltak. Et annet område der det samme kan være aktuelt, er Hardangervidda, der riksvei 7 deler viktige villreintrekk og inngrepsfrie områder.

Dette medlem mener at det bør etableres en målsetting for restaurering av inngrepsfri natur, og at regjeringen bør kartlegge hvor det kan være aktuelt å iverksette restaureringstiltak. Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette som mål at andelen inngrepsfri natur i Norge skal øke til minst 15 pst. innen 2035.»

Dette medlem viser til at økologisk kompensasjon kan være positivt når viktige samfunnshensyn gjør det tvingende nødvendig å ødelegge natur. Dette medlem mener det i så fall alltid må skje i et forhold som sikrer at kompensasjonen med god margin overstiger det som ødelegges, og at det må innebære reell gjenskaping av tapte naturverdier gjennom restaurering. Derimot mener dette medlem at områdevern ikke kan anses som kompensasjon, da områder som kvalifiseres for vern uansett burde vernes, og fordi det ikke tilkommer nye kvaliteter ved vern av eksisterende verdier.

C) Merknader til kapittel 4: Drivkrefter og rammebetingelser

Samarbeid med EU om naturmangfold

Komiteen er positiv til at regjeringen vil fortsette samarbeidet med EU og det europeiske miljøbyrået (EEA), slik at status og utvikling for Norges naturmangfold blir synliggjort på en sammenlignbar måte i relevante europeiske miljøsammenstillinger.

Komiteen har merket seg at regjeringen vil fortsette samarbeidet med EU og det europeiske miljøbyrået (EEA), og sikre datagrunnlag som gjør at status og utvikling for Norges naturmangfold blir synliggjort på en sammenlignbar måte i relevante europeiske miljøsammenstillinger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at ett av målene med naturmangfoldloven var at norsk natur skulle få minst like god beskyttelse som naturen i EU. Flertallet viser

til at dette var særlig viktig ettersom Norge ikke har implementert de to viktigste direktivene for bevaring av natur: Habitatdirektivet (direktiv 92/43/EEC) og Fugledirektivet (direktiv 79/409/EEC). Flertallet mener derfor at det sju år etter at naturmangfoldloven ble vedtatt er naturlig å sammenlikne beskyttelsen av natur i Norge og EU.

Flertallet vil understreke at Norge har et tett samarbeid med EU – både i det globale og regionale arbeidet med naturmangfold, og at EØS-avtalen gjør at en stor del av EUs miljøpolitikk blir innlemmet i norsk regelverk.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at hovedforskjellen mellom vår nasjonale lovgivning og EUs naturverndirektiver er oppfølgingen av direktivene overfor medlemslandene fra EU-kommisjonen. Dette flertallet mener naturmangfoldloven gir en god beskyttelse av norsk natur, og at et offentlig utvalg vil være kostbart og gi relativt liten nytte. Dette flertallet viser til at Norge har sluttet seg til Bernkonvensjonen, og at det pågår en prosess der norske områder skal innlemmes i «Emerald Network», som er konvensjonens nettverk av områder som skal ivareta arter.

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener det bør nedsettes et offentlig utvalg for å utrede i hvilken grad naturmangfoldloven har gitt eller gir like god beskyttelse av natur som EUs naturverndirektiver, og hva konsekvensen av en eventuell norsk tilslutning til EUs habitatdirektiv og fugledirektiv ville være.

Norske bedrifter i utlandet

Komiteen viser til at norske investeringer i utlandet påvirker naturmangfoldet, og er positiv til at regjeringen vil legge til rette for og stimulere norsk næringsliv til å delta i europeisk og internasjonalt samarbeid for å ivareta naturmangfold.

Komiteen viser til at mange land har svakere krav til å ta vare på natur enn vi har i Norge, og selv om det er lovverket i landet der virksomheten foregår som setter rammene for næringsvirksomheten, kan norske myndigheter etterspørre selskapenes strategier for å hindre ødeleggelse av naturmangfold. Komiteen mener aktører som investerer i områder med artsrike, særlig sårbare eller på andre måter spesielt verdifulle økosystemer, må kartlegge og offentliggjøre informasjon om konsekvensene av sin virksomhet for naturmangfoldet.

Komiteen viser til Meld. St. 27 (2013–2014) Et mangfoldig og verdiskapende eierskap, hvor

regjeringens forventinger til norske bedrifters samfunnsansvar, herunder ansvar for klima og miljø, er grundig omtalt.

Komiteen viser til at målrettet ivaretagelse av samfunnsansvar er ett av 10 prinsipper for eierskap i den omtalte stortingsmeldingen, og at forventningene er de samme uavhengig av om selskapet er privat eller offentlig eid. Komiteen har merket seg at regjeringen i stortingsmeldingen slår fast en forventning om at alle norske selskap tar samfunnsansvar, uavhengig av om de har sin virksomhet i Norge eller andre land. Komiteen viser til at disse prinsippene fikk bred tilslutning i Innst. 140 S (2014–2015).

Komiteen viser til at norske bedrifter har lovplågt opplysnings- og rapporteringsplikt etter henholdsvis miljøinformasjonsloven og regnskapsloven. Større bedrifter skal redegjøre for samfunns- og miljøhensyn og opplyse om dette i årsrapport eller annet offentlig tilgjengelig dokument. Komiteen har merket seg at regjeringen vil arbeide videre med å inkludere et eget kapittel om handel og bærekraftig utvikling i de frihandelsavtalene som Norge inngår, for å bidra til å oppnå internasjonale mål for naturmangfold.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, mener at internasjonal handel og investeringer kan bidra positivt til en mer miljø- og klimavennlig utvikling gjennom å spre mer teknologi og kunnskap. Flertallet vil understreke at det ikke er en motsetning mellom internasjonal frihandel og god klima- og miljøpolitikk.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ for å sikre at norske bedrifter med utenlandsinvesteringer, særlig i sektorer der det er risiko for negative effekter på artsrike, særlig sårbare eller på andre måter verdifulle økosystemer, må rapportere på hvordan de ivaretar hensynet til naturmangfold og økosystemtjenester i sin virksomhet.»

Statens pensjonsfond utland

Komiteen viser til at regjeringen i meldingen trekker fram viktige miljøhensyn som skal legges til grunn i Statens pensjonsfond utlands (SPU) investeringer, og vil understreke hvor stor betydning disse har for hvordan selskaper påvirker naturmangfoldet. Komiteen deler også oppfatningen i meldingen om at vi deltar i en globalisert verdensøkonomi og har ansvar for den påvirkningen norsk aktivitet forår-

saker utenfor landets grenser, som følge av handel og investeringer.

Komiteen ber regjeringen adressere hensynet til naturmangfold i sin dialog med Norges Bank, og vurdere om de retningslinjer og styringsdokumenter man i dag har for Statens pensjonsfond utland er tilstrekkelige for å ivareta hensynet til bevaring av naturmangfold og økosystemtjenester, og lage et eget forventningsdokument for naturmangfoldfeltet.

Norske offentlige anskaffelser

Komiteen er positiv til at regjeringens fremlegg til lov om offentlige anskaffelser i Prop. 51 L (2015–2016) nå slår fast at det offentlige «skal» ta miljøhensyn i offentlige anskaffelser. Komiteen mener det er viktig at forskriftene i denne forbindelse vektlegger den offentlige innkjøpers ansvar for at tilvirkingen av varen eller tjenesten ikke går ut over naturmangfoldet, og at det stilles krav til at offentlige innkjøp ikke skal bidra til avskoging av regnskog, i tråd med det internasjonale arbeidet for avskogingsfrie forsyningskjeder, som Norge har bidratt til.

Globalt kunnskapsløft for natur

Komiteen er positiv til målet om at Norge skal bli et ledende land innen miljørettet utviklingssamarbeid og bidra til det grønne skiftet internasjonalt.

Komiteen mener at hvis FNs bærekraftsmål og naturmangfoldmålene fra Aichi skal nås, er det behov for et internasjonalt kunnskapsløft for natur. Komiteen vil særlig trekke fram det internasjonale Naturpanelet (IPBES) som det globale kunnskapsorganet, og GBIF (Global Biodiversity Information Facility) som den sentrale leverandør av verdinøytral kunnskap om naturmangfold.

Komiteen har også merket seg at Norge vil fortsette sitt engasjement i det internasjonale Naturpanelet, som har en kapasitetsbyggingsenhet i Trondheim.

Komiteen understreker betydningen av at regjeringen sørger for at norsk bistand og utviklingspolitikk støtter opp under mottakerlandenes mulighet til å oppfylle sine forpliktelser under Biomangfoldkonvensjonen, inkludert urfolks spesielle rettigheter.

Komiteen har merket seg at Norge i dag ikke har bistandsprogrammer som er innrettet mot å støtte opp om de internasjonale kunnskapsprosessene for natur, eller bistå mottakerland med kompetanse, kapasitet og kartlegging av naturmangfold, samt ivaretagelse av urfolks rettigheter i forbindelse med dette.

Komiteen viser til at norsk bistand bidrar til ivaretagelse av naturmangfoldet på en rekke måter. Komiteen viser til at det er et mål at Norge skal være et ledende land innen miljørettet utviklingssamarbeid, og ber Utenriksdepartementet redegjøre for

dette arbeidet i den årlige budsjettproposisjonen. Komiteen vil peke på klima- og skoginitiativet som et svært viktig bidrag for å sikre naturmangfoldet.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener at ved å opprette et bistandsprogram for kunnskap og kompetanse om naturmangfold, kan Norge bidra til å løfte den globale kunnskapen om naturmangfold og hjelpe utviklingsland å nå de internasjonale målene.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen opprette et bistandsprogram for et internasjonalt kunnskapsløft for natur. Programmet må bidra til at utviklingsland kan nå FNs bærekraftsmål og naturmangfoldmålene fra Aichi, og må koordineres med arbeidet i det internasjonale Naturpanelet (IPBES) og GBIF (Global Biodiversity Information Facility).»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti mener at dette bistandsprogrammet skal forvaltes av Utenriksdepartementet, som en del av den øvrige utviklingspolitikken.

Bekjempelse av miljøkriminalitet

Komiteen er positiv til at regjeringen vil støtte opp om arbeidet mot miljøkriminalitet, inkludert fiskerikriminalitet, gjennom blant annet relevante internasjonale prosesser og program. Komiteen har merket seg at bekjempelse av miljøkriminalitet er en sentral del av bistandsprogrammet mot alvorlig kriminalitet og av bistandsprogrammet «Fisk for utvikling». Komiteen imøteser videre en aktiv norsk deltakelse i CITES, for å bekjempe handel med truede plante- og dyrearter.

Komiteen mener Norge har et moderne og forholdsvis sterkt lovverk for å beskytte natur og miljø, og det er viktig at det er tilstrekkelig kapasitet hos politi og påtalemyndigheter til å følge opp disse lovverkene. Komiteen viser til at regjeringen mener at miljøkriminalitet er en negativ påvirkningsfaktor for flere truede arter og leveområder i Norge. Komiteen vil understreke at det ikke er akseptabelt at miljøkriminalitet utgjør en trusselfaktor mot viktige naturverdier.

Komiteen viser til at regjeringen i stortingsmeldingen understreker viktigheten av tverretatlig og tverrsektorielt samarbeid for å bekjempe miljøkriminalitet. Komiteen har merket seg at dette gjelder både for å bekjempe tilbud og etterspørsel av handel med truede arter. Komiteen har merket seg at

regjeringen vil støtte opp om arbeidet mot miljøkriminalitet, både internasjonalt og gjennom å legge til rette for god samhandling mellom kontroll-, tilsyns-, og oppsynsetater, og politiet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener regjeringen bør sette Økokrim i stand til å avdekke og bekjempe alvorlig miljøkriminalitet, slik at dette ikke lenger utgjør en årsak til at arter er truet av utryddelse i Norge.

Rettsikkerhet for natur

Komiteen har merket seg at flere land har etablert særskilte klageorgan for miljø saker, som er uavhengige klageorgan for forvaltningsvedtak innenfor natur- og miljøområdet. Komiteen har merket seg at Danmark har et slikt organ, «Natur- og miljøklagenævnet», for å sikre sin oppfyllelse av Århuskonvensjonens krav om allmenhetens adgang til uavhengig overprøving av vedtak som påvirker natur og miljø.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at Århuskonvensjonen anses implementert i norsk rett gjennom det alminnelige systemet for forvaltningsklager og domstolsprøving.

Flertallet vil understreke at det finnes mange juridiske og økonomiske virkemidler som bidrar til en god og økosystembasert forvaltning. Flertallet viser til at Multiconsult har utarbeidet en rapport om bruken av naturmangfoldlovens miljørettslige prinsipper og reglene for prioriterte arter og utvalgte naturtyper, og at regjeringen vil følge opp funnene i denne rapporten.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, mener at en ny klagemnd kan svekke det lokale selvstyret og føre til økt byråkrati.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne registrerer at det ikke finnes noe slikt klageorgan i Norge, og at en slik ordning bør utredes.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg for å utrede hvordan Århuskonvensjonens krav om allmenhetens adgang til uavhengig overprøving av vedtak som påvirker natur og miljø, kan ivaretas, herunder utrede en ordning med organisering av en statlig natur- og miljøklagenemnd.»

D) Merknader til kapittel 5, 6 og 7: Bærekraftig bruk og god tilstand i økosystemene, å ta vare på truet natur og representativ bevaring av norsk natur

Komiteen viser til at regjeringen har satt tre hovedmål for bevaring av naturmangfoldet:

- Det skal være god (økologisk) tilstand i økosystemene.
- Truet natur skal tas vare på.
- Naturområder som viser variasjonsbredden i norsk natur, det vil si et «representativt utvalg», skal bevares.

Komiteen er enig med regjeringen i at disse tre hovedmålene oppsummerer retningen og hovedtrekkene i naturmangfoldmålene fra Aichi.

God økologisk tilstand og kvalitetsnorm for naturmangfold

Komiteen har merket seg at regjeringen vil utvikle mål for hva som er god økologisk tilstand for økosystemene, og at målene for økosystemene skal foreligge innen utgangen av 2017. Komiteen understreker at arbeidet med å definere arealene som skal vurderes med hensyn til økologisk tilstand, må bygge på Artsdatabankens typesystem Natur i Norge (NiN). Komiteen mener omforent arealstatistikk er viktig i en kunnskapsbasert forvaltning av natur, og at det derfor må sikres arealrepresentativ kartlegging av alle naturtyper etter NiN-systemet, ikke bare skog slik vi i dag har gjennom landskogtakseringen.

Komiteen viser til at regjeringen i stortingsmeldingen varsler at den vil utarbeide mål for hva som er god økologisk tilstand, basert på vitenskapelige og etterprøvbare kriterier.

Komiteen har videre merket seg at regjeringen innen utgangen av 2017 vil fastsette mål for hvilken tilstand som skal opprettholdes eller oppnås i norske økosystemer. Komiteen legger til grunn at det vil følge av dette arbeidet hvilke normer og kvaliteter som skal brukes for å vurdere den økologiske tilstanden, og viser til at det tas sikte på å ha en forvaltning basert på definerte mål innen 2020.

Komiteen er positiv til at kvalitetsnormer kan være et godt verktøy for å oppnå god kvalitet i naturforvaltningen.

Komiteen foreslår:

«Stortinget ber regjeringen vurdere kvalitetsnormer for økosystemer som en del av utviklingen av nye forvaltningsmål.»

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpar-

tiet De Grønne er positiv til denne formen for kvalitetsmål for økosystemer, og mener det er avgjørende at målene forankres i naturmangfoldloven, som kvalitetsnormer for naturmangfold.

Disse medlemmer mener det bør lages kvalitetsnormer for økosystemene innen 2020.

Vern

Komiteen er positiv til at regjeringen i meldingen varsler at den vil verne – etter naturmangfoldloven – naturtyper og økosystemer som i dag er mindre godt dekket av vern. Komiteen har også merket seg at flere av våre verneområder er for små til å ivareta verneverdiene, og er derfor positiv til at regjeringen vil utvide eksisterende verneområder for å ivareta økologiske nettverk og øke robustheten mot klimaendringer.

Komiteen imøteser at det gjennomføres fylkesvise prosesser for suppleringsvern – for å dekke opp manglene i dagens verneområder, og at Ramsarområder og IBA-områder (Important Bird and Biodiversity Areas) prioriteres.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at Norge er rikt også på andre våtmarkstyper enn myr, og at disse også leverer mange viktige økosystemtjenester.

Flertallet mener det svært bekymringsfullt at hele 9 av totalt 16 ulike typer våtmark i Norge er truet, at tilstanden for våtmark viser klar nedgang i Naturindeks for Norge 2015, og at i alt 183 truede arter har våtmark som viktigste leveområde. Flertallet viser til at våtmarkstyper som aktive marine elvedeltaer og bløtbunnsområder, blant annet utgjør essensielle rasteområder for trekkfugler på vei nordover eller sørover, som kan få problemer når mange våtmarker forringes eller blir borte.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne er kritisk til at regjeringen i flere sammenhenger har vist sviktende respekt for tidligere vernevedtak. Disse medlemmer viser til at vernede våtmarksområder i blant annet Åkersvika i Hamar og Tyrifjorden i Buskerud er truet av utbygginger som er i strid med tidligere vernevedtak. Disse medlemmer mener det er uakseptabelt at vernevedtak som er ment å gi permanent beskyttelse til nasjonalt og internasjonalt viktige naturverdier, ikke respekteres fullt og helt.

Disse medlemmer foreslår:

«Stortinget ber regjeringen innføre retningslinjer som sikrer at det velges utbyggingsalternativer som

ikke truer verneområder eller nasjonalt og internasjonalt viktige våtmarksområder.»

Nasjonalparker

Komiteen viser til at nasjonalparkene skal sikre at et representativt utvalg av store, verdifulle naturområder uten større tekniske inngrep blir bevart for framtida, at dagens nasjonalparker ikke sikrer et representativt utvalg av norsk natur, og at nye nasjonalparker er nødvendig, blant annet i kystnatur og større, sammenhengende områder med barskog i lavlandet.

Komiteen viser for øvrig til Dokument 8:59 S (2015–2016) med forslag om å opprette nasjonalpark i Østmarka og Preikestolen, og viser til at komiteen vil behandle dette forslaget på et senere tidspunkt.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet mener at behovet for eventuelt nye nasjonalparker utover de som er opprettet, ikke vil være av et slikt omfang at det er behov for en ny egen nasjonalparkplan.

Disse medlemmer mener at lokalpolitisk tilslutning er en forutsetning for å starte en verneplanprosess med sikte på å opprette eventuelt nye nasjonalparker.

Disse medlemmer viser til at forslagene om opprettelse av nasjonalparker i Tysfjord/Hellemobotn har møtt stor lokal motstand i Finnmark og Nordland, og at regjeringen derfor ikke ønsker å gå videre med disse verneforslagene. Disse medlemmer vil peke på at dersom det er naturtyper i Tysfjord/Hellemobotn som ikke er representert i eksisterende verneområder, vil dette bli vurdert i forbindelse med nytt, supplerende vern. Disse medlemmer viser til at for Treriksrøysa i Troms var det en forutsetning å få et sammenhengende verneområde inn i Sverige og Finland, men at disse landene ikke har prioritert dette arbeidet.

Disse medlemmer vil for øvrig påpeke at når det gjelder øvrige gjenværende forslag i gjeldende nasjonalpark om utvidelse av Øvre Anarjokha nasjonalpark og opprettelse av Goahteluoppal nasjonalpark/landsskapsvernområde i Finnmark, så er det stor samisk motstand mot opprettelsen av disse verneområdene.

Disse medlemmer har merket seg at arbeidet med nasjonalparkene i Jomfruland, Raet og Lofotodden er i god prosess. Disse medlemmer mener at det totale omfanget av behov for nytt vern bør sees under ett, og vurderes som del av prosessen med en fylkesvis gjennomføring av eventuelt suppleringsvern for å dekke opp mangler i dagens verneområder.

Komiteen foreslår:

«Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig fatte vedtak i sakene om nasjonalparkene Jomfruland, Raet, vurdere vernevedtaket knyttet til Lofotodden og varsle Stortinget om dette på en egnet måte.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en supplerende nasjonalparkplan innen 2020, med forslag til nye nasjonalparker som kan sikre at et representativt utvalg av norsk natur blir vernet som nasjonalparker.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener at regjeringen raskt må fatte positive vernevedtak knyttet til nasjonalparkene Jomfruland, Raet og Lofotodden.

Disse medlemmer viser til at Nasjonalparkplanen, slik Stortinget vedtok den i 1992, fortsatt har fire nasjonalparker som ikke er opprettet per 1. mars 2016. Blant disse er de foreslåtte nasjonalparkene i Tysfjord/Hellemobotn og Treriksrøysa i Troms.

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre gjenværende del av gjeldende nasjonalparkplan, og gjennomføre de foreslåtte nasjonalparkene i Tysfjord/Hellemobotn og Treriksrøysa i Troms i løpet av inneværende stortingsperiode/valgperiode.»

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti er klar over at det er stor motstand lokalt, blant annet begrunnet i samiske interesser. Disse spørsmålene bør belyses i forbindelse med fremleggelse av en supplerende nasjonalparkplan.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen belyse de utfordringer som foreligger i de foreslåtte nasjonalparkene i Tysfjord/Hellemobotn og Treriksrøysa i Troms i forbindelse med supplerende nasjonalparkplan.»

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener det bør være høyt priori-

tert å oppnå tettere samarbeid med Sverige og Finland om å etablere flere store sammenhengende nasjonalparker eller andre typer verneområder på tvers av landegrensene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener at regjeringen samtidig bør undersøke mulighetene for å etablere et mer ambisiøst verne regime i enkelte større nasjonalparker – hvis dette kan styrke verneverdiene. Et slikt regime kan for eksempel innebære sterkere vern av rovdyr der dette er naturlig, eller strengere regulering av aktiviteter som påvirker dyrelivet og økosystemene.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen trappe opp arbeidet med å etablere et tettere samarbeid med Sverige og Finland – med sikte på å etablere store sammenhengende nasjonalparker på tvers av landegrensene.»

Frivillighet og friluftsliv

Komiteen viser til Aichi-mål nummer 1 som omhandler folks oppmerksomhet på naturverdiene. Komiteen viser videre til regjeringens melding om friluftsliv, jf. Meld. St. 18 (2015–2016). Komiteen vil understreke betydningen av at folk er oppmerksom på den reduksjonen i naturmangfoldet som skjer, og samtidig gjøres oppmerksom på verdien av naturmangfold. Komiteen vil understreke betydningen av å støtte opp under de frivillige organisasjonenes arbeid med dette, og samtidig betydningen av at myndighetene samarbeider med frivilligheten om hvordan Aichi-mål nummer 1 kan nås bedre enn i dag.

Komiteen mener det er avgjørende at viktige friluftsområder avklares i forbindelse med kommunal planlegging og regulering, og vil understreke betydningen av at dette gjøres parallelt med arbeidet for å kartlegge naturmangfold.

Komiteen viser til betydningen av at allmennhetens interesser med hensyn på tilgang til natur ivaretas, og vil understreke betydningen av allemannsretten.

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at allemannsretten er foreslått grunnlovfestet, jf. Dokument 12:2 (2015–2016), og vil understreke betydningen av en slik grunnlovfesting.

Komiteen vil understreke at organisasjoner innenfor natur- og friluftsliv spiller en særdeles viktig rolle i å stimulere til friluftsliv, skape naturglede,

kunnskap om og kjærlighet til naturen. Det er viktig både i et folkehelseperspektiv og et naturvernperspektiv.

Komiteen viser til at det ytes betydelige årlige bidrag til frivilligheten og arbeidet med å spre kunnskap om naturen og gleden av friluftsliv.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til de siste års budsjettavtaler med samarbeidspartiene, hvor det er tilført ytterligere midler til frivillige organisasjoner innenfor natur og friluftsliv, og at 2015 var friluftslivets år.

Et annet flertall, komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener en ytterligere opptrapping av støtten til slike organisasjoner er en god investering.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et samarbeid med frivilligheten om hvordan støtten til natur kan videreutvikles i befolkningen.»

Bruk av prioriterte arter og utvalgte naturtyper

Komiteen mener prioriterte arter og utvalgte naturtyper er moderne virkemidler i naturforvaltningen, som er dynamiske, fleksible og treffsikre. Komiteen mener disse virkemidlene er avgjørende for å stanse tapet av naturmangfold, både i form av redningsaksjoner for arter som er kritisk og sterkt truet av utryddelse, men også for å forebygge at arter og naturtyper får forverret status.

Komiteen har merket seg at regjeringen vil bruke virkemiddelet prioriterte arter for å bedre tilstanden til arter som er kritisk eller sterkt truet på Norsk rødliste for arter, og i tillegg er ansvarsart truet globalt eller i Europa.

Komiteen har merket seg at regjeringen vil bruke en kombinasjon av områdevern, utvalgte naturtyper og sektorregelverk, inkludert ulike tilskuddsordninger, for å ivareta de truede naturtypene. Komiteen har merket seg at regjeringen vil vurdere utvalgte naturtyper som virkemiddel for alle truede naturtyper der dette virkemidlet er egnet. Komiteen mener det er positivt at dette virkemidlet vektlegger det lokale selvstyret og gir kommunene mulighet til å ivare naturmangfoldet gjennom sin arealplanlegging. Komiteen har merket seg at Multiconsults rapport har klare indikasjoner på at til-

stand er bedret eller i ferd med å bli bedret, alternativt at forringelse er stoppet, for en rekke lokaliteter som er vurdert som utvalgte naturtyper.

Komiteen har merket seg at regjeringen vil benytte ulike virkemidler som vern, utvalgte naturtyper og truede arter for å sikre langsiktig ivaretagelse av truede arter og deres økologiske funksjonsområder.

Komiteen vil vise til at det i forbindelse med utarbeidelsen av naturmangfoldloven ble lagt opp til at et relativt høyt antall arter skulle prioriteres. Komiteen vil understreke at i Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) Om naturmangfoldloven, vises det til utredninger fra Direktoratet for naturforvaltning, som mener at ca. 400 arter totalt kan være aktuelle som prioriterte arter. Komiteen viser til de respektive partiers merknader i Innst. O. nr. 100 (2008–2009) om naturmangfoldloven.

Komiteen mener at ambisjonsnivået for prioriterte arter og utvalgte naturtyper bør være slik det ble lagt opp til i forbindelse med utarbeidelsen av naturmangfoldloven, og at det nå haster med å komme i gang med å ta i bruk de nye moderne, dynamiske og treffsikre virkemidlene for å stanse tapet av naturmangfold.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener det er riktig å prioritere å forbedre tilstanden til de sterkt truede eller kritisk truede artene i Norge, som har en vesentlig del av sin europeiske utbredelse i Norge eller på Svalbard.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, vil understreke at det er uheldig dersom Stortinget konkret skal ta stilling til hvilke arter som blir prioritert i dette arbeidet, og mener de miljøfaglige myndighetene er best skikket til å vurdere dette.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener at det framstår som passivt at regjeringen siden 2013 ikke har igangsatt arbeidet med faggrunlaget til en eneste ny prioritert art eller utvalgt naturtype.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener at det å ikke ha igangsatt arbeidet med faggrunlaget er en for snever inngang, og at det vil hindre at et moderne virkemiddel i naturforvaltningen blir brukt effektivt – nettopp for å forebygge

at arter som ennå ikke er sterkt eller kritisk truet, blir det.

Disse medlemmer mener at virkemidlet prioriterte arter særlig må tas i bruk for alle kategorier av trua og nær trua arter og ansvarsarter som trenger ekstra beskyttelse av sitt leveområde, og hvor konkrete tiltak kan bidra til å forbedre situasjonen for arten. Disse medlemmer mener at regjeringen bør vurdere om arter som hare og fjellrype som nå er nær truet, bør vurderes som prioriterte arter.

Hav og kyst

Komiteen har merket seg at miljøtilstanden i norske havområder sammenfattes i forvaltningsplanene for havområdene. Barentshavet og Norskehavet har ut fra en helhetsvurdering god miljøtilstand. Nordsjøen og Skagerrak er mye mer påvirket av menneskelig aktivitet, og selv om tilstanden er bedret de siste tiårene, er den fortsatt utilfredsstillende på mange områder.

Forvaltningsplanene for havområdene

Komiteen har merket seg at meldingen beskriver systemet med forvaltningsplaner for havområdene som et verktøy for en helhetlig og økosystembasert forvaltning, det vil si en forvaltning som fremmer både bærekraftig bruk og bevaring av økosystemene.

Komiteen vil understreke at de helhetlige og økosystembaserte forvaltningsplanene for havområdene er det viktigste grepet vi har i Norge for å sikre bærekraftig bruk og vern av havressursene. Komiteen mener at skal forvaltningsplanene kunne gi oppdaterte rammer for en økosystembasert forvaltning, må de oppdateres og revideres jevnlig.

Komiteen mener at en revidering, med innhenting av ny kunnskap minimum hvert tolvte år – og en oppdatering for å sjekke måloppnåelse og vurdere virkemiddelbruken hvert fjerde år – vil sikre at forvaltningsplanene for våre havområder både er forutsigbare, dynamiske og inneholder oppdaterte avveininger.

Komiteen foreslår:

«Stortinget ber regjeringen revidere de helhetlige og økosystembaserte forvaltningsplanene for våre havområder minimum hvert tolvte år, og oppdatere dem hvert fjerde år.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne vil særlig peke på havområdene rundt Svalbard. Dette er for en stor del områder som tidligere har vært dekket av is, og dermed vernet seg selv. Disse medlemmer viser til at før det gis tillatelser til aktivitet i

disse områdene, er det avgjørende at man sikrer tilstrekkelig kunnskap om arts mangfold og bunnvegetasjon. Inntil slik kunnskap er innhentet, må man være svært restriktiv med å tillate fiske - i særdeleshet trålfiske. Disse medlemmer mener at det må sikres tilstrekkelig vern av havressursene i dette området.

Nærmere om forvaltningsplanen for Norskehavet

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, har merket seg at regjeringen i meldingen meddeler at den ikke ser behov for å oppdatere forvaltningsplanen for Norskehavet nå, fordi hovedtrekkene i miljøtilstanden og bruken av Norskehavet ikke har endret seg. Flertallet er overrasket over denne konklusjonen, særlig ettersom Stortinget ved behandlingen av forvaltningsplanen i 2009, forutsatte at planen skulle oppdateres i 2014.

Flertallet vil peke på at flere av miljømålene i forvaltningsplanen Stortinget behandlet i 2009, ikke er nådd. Flertallet har merket seg at i kun fem av de elleve områdene som er særlig verdifulle (SVO) og trenger ekstra beskyttelse, er miljømålene nådd. Flertallet mener at når miljømål ikke nås, er det naturlig at regjeringen legger fram forslag for Stortinget til en oppdatert forvaltningsplan, som inneholder tiltak for å nå miljømålene.

Flertallet mener videre at det er tilkommet mye ny relevant kunnskap om spesielt iskanten, Jan Mayen og marin forsøpling, som ikke er fanget opp i forvaltningsplanen for Norskehavet. Flertallet viser visere til at Artsdatabanken har utgitt to utgaver av Norsk rødliste for arter siden Stortinget behandlet forvaltningsplanen for Norskehavet i 2009, og Norge har politisk forpliktet seg til naturmangfoldmålene fra Aichi og til FNs bærekraftsmål.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en oppdatert forvaltningsplan for Norskehavet, slik at den kan behandles i inneværende stortingsperiode.»

Handlingsplan for sjøfugler

Komiteen viser til at mange sjøfuglbestander har opplevd en langvarig tilbakegang, og flere sjøfugler, som lunde, er truet av utryddelse fordi tilbakegangen har vært særlig stor. Komiteen viser til at både Norsk rødliste for arter fra 2010 og 2015 viste en negativ utvikling for mange sjøfuglbestander.

Komiteen viser til at regjeringen mener Norge har et særlig ansvar for bestandene av havhest, stor-

skarv (marin underart), toppskarv, praktærflugl, fiskemåke, sildemåke (nordlig underart), polarmåke, svartbak, ismåke, polarlomvi, alkekonge, teist og lunde, hvor Norge har mer enn 25 pst. av de europeiske hekkebestandene.

Komiteen foreslår:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan for å bedre situasjonen for sjøfugler. I handlingsplanen må det gjøres en vurdering av hvilke øvrige sjøfugler som bør få status som prioritert art.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, har videre merket seg at lunden er en norsk ansvarsart som er globalt truet av utryddelse.

Flertallet har merket seg at årsaken til sjøfuglenes tilbakegang er sammensatt, hvor blant annet klimaendringene kan spille en rolle, og at det derfor er nødvendig med en bred handlingsplan for å redde sjøfuglene våre.

Flertallet peker på at det er vanskelig for forskningsmiljøene å fastslå årsakene til den dramatiske nedgangen i sjøfuglbestandene de siste 20 åra.

Flertallet viser til Fisken og Havet nr. 6, 2007, (arealrapporten; grunnlag for Forvaltningsplan Norskehavet), som peker på at sil/tobis kanskje er den viktigste føde for nesten alle sjøfuglartene i Norskehavet. Silartene er dermed svært viktige for sjøfuglbestandene, men den er ikke tatt med i beskrivelsen av fiskeressursene i forvaltningsplanen for Norskehavet. Dette er en svakhet med rapporten/planen og gjen-speiler den dårlige overvåkinga av silartene.

Flertallet mener det er avgjørende viktig at status for fiskearter som er føde for sjøfuglbestander, blant annet sil, blir kartlagt, og ber regjeringen sikre at arbeidet med å overvåke på fiskeribestander utvides til å sikre en god overvåking av bestander som er viktige for sjøfugl, selv om bestandsmålingen ikke har kommersiell interesse for fiskeriet.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener regjeringen bør sørge for at lunde får status som prioritert art.

Hubro og strandmurerbie

Komiteen har merket seg at hubro er sterkt truet av utryddelse i henhold til Norsk rødliste for arter 2015. Komiteen registrerer at arten har vært fredet siden 1971, men at arten har hatt en betydelig bestandsnedgang de siste tiårene.

Komiteen registrerer at strandmurerbie er sterkt truet av utryddelse både i Norge og Europa.

Komiteen viser til at villbier er viktige pollinatorer, og at så langt er 12 arter av villbier utryddet fra Norge.

Komiteen mener hubro og strandmurerbie er eksempler på arter som trenger ekstra beskyttelse og aktive redningstiltak i norsk natur.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener det bør sørges for at strandmurerbie og hubro får status som prioriterte arter, og at det så raskt som mulig utarbeides en opptrappingsplan over hvilke andre arter knyttet til kystnaturen som trenger prioritering.

Ålegraseng og åpen, grunnlendt kalkmark

Komiteen har merket seg at ålegrasenger er viktige marine økosystemer på verdensbasis som oppvekstområder for fisk, og at naturtypen er listet som truet og i nedgang under OSPAR-konvensjonen. Komiteen har også merket seg at i Emerald Networks naturtypeliste under Bernkonvensjonen er ålegraseng en av naturtypene som trenger beskyttelse.

Komiteen har merket seg at åpen, grunnlendt kalkmark er en liten naturtype i areal, men huser en sjettedel av alle Norges karplanter, samt et stort antall trua moser, lav, sopp og insekter. Komiteen viser til at arealet med åpen, grunnlendt kalkmark er mer enn halvert siste 80 år.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har merket seg at verken ålegraseng eller åpen, grunnlendt kalkmark har noen form for særskilt beskyttelse, og mener at disse naturtypene bør bli utvalgte naturtyper.

Disse medlemmer mener det bør sørges for at ålegraseng og åpen, grunnlendt kalkmark får status som utvalgt naturtype, og at det så raskt som mulig må utarbeides en opptrappingsplan over hvilke andre naturtyper knyttet til kystnaturen som bør få status som utvalgt naturtype.

Elver og innsjøer

Komiteen viser til at den første karakteriseringen etter vannforskriften fra 2013 viste at om lag en tredjedel av vannforekomstene ikke har god tilstand, og at nærmere halvparten står i fare for ikke å ha god tilstand i 2021.

Vassdragsvern

Komiteen viser til at gjennom Verneplan for vassdrag er 389 vassdragsobjekter vernet mot vann-

kraftutbygging, og at verneplanen inneholder et stort mangfold av vassdrag og er et vesentlig bidrag til å bevare et representativt utvalg av den norske vassdragsnaturen.

Komiteen har merket seg at om lag 15 pst. av ferskvann i Norge i dag er vernet eller foreslått vernet av naturmangfoldloven. Komiteen viser til at vassdrag vernes mot kraftutbygging gjennom Verneplan for vassdrag og at denne sist ble revidert av Stortinget i 2009.

Komiteen har videre merket seg at regjeringen vil vurdere en begrenset supplering av nåværende områdevern i elver og innsjøer, og at områder som allerede er vernet mot kraftutbygging vil bli prioritert.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at Verneplan for vassdrag i liten grad omfatter den kystnære vassdragsnaturen.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, vil understreke at vassdragene i verneplanen er gitt varig vern, og at det ikke bør åpnes for konsesjonsbehandling av prosjekter som er tilknyttet verna vassdrag.

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne registrerer at utbyggingen av småkraft de senere årene har lagt et betydelig press på vassdragene i fjordarmene, og at disse også trenger vern, og at landskapsvernområde kan være en aktuell verneform.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en verneplan for kystnær vassdragsnatur.»

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti finner det naturlig at kystnær vassdragsnatur vies spesiell oppmerksomhet i neste revisjon av Verneplan for vassdrag.

Elvemusling og fossesprøytoner

Komiteen har merket seg at Norge har mer enn halvparten av den europeiske bestanden av elvemusling, og at elvemuslingen er sterkt truet av utryddelse globalt. Komiteen viser til at elvemuslingen er naturens eget vannrensaneanlegg, og at elvemuslingen er helt avhengig av laks eller ørret for å formere seg.

Komiteen har merket seg at naturtypen fossesprøytoner har internasjonal verneverdi, men trues av kraftutbygging. Komiteen viser til at fossesprøytonene kjennetegnes ved et kaldt og fuktig miljø, med særegne arter som trives i vannspruten.

Komiteen viser til at verken elvemusling eller fossesprøytoner har særskilt beskyttelse.

Komiteen har merket seg at regjeringen i stortingsmeldingen opplyser at fossesprøytoner, særlig utenfor Øst-Norge, er mindre godt representert i områdevernet. Komiteen viser til at regjeringen vil vurdere supplerende vern av nåværende områder og ordninger med frivillig vern av vassdragsnatur.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener elvemuslingen krever aktive tiltak for å reddes, og at den bør bli en prioritert art, mens fossesprøytonene bør bli en utvalgt naturtype.

Disse medlemmer mener regjeringen bør sørge for at elvemuslingen får status som prioritert art, fossesprøytoner som utvalgt naturtype, og at det så raskt som mulig utarbeides en opptrappingsplan over hvilke andre naturtyper knyttet til vassdragsnatur som bør få status som utvalgt naturtype, og hvilke arter som trenger prioritering.

Sporing av rømt oppdrettslaks

Komiteen viser til at målet for norsk villaksforvaltning er å bevare og gjenoppbygge lakseelvenes unike laksestammer, slik at vi sikrer mangfoldet innen arten og kan utnytte ressursen.

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, vil peke på at Sjømat Norge, tidligere FHL, allerede i 2011 forpliktet seg til å arbeide for individmerking fra 2012.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener at ved å individmerke fisken får man en bedre oversikt over rømmingsproblemet, og vil styrke det forebyggende arbeidet for å hindre rømming, gjennom at den som står for utslippene bøtelegges.

Disse medlemmer viser til at Sjømat Norge på komiteens høring var negative til å innføre merking av oppdrettsfisken av kostnadsgrunner.

Komiteen viser til behandlingen av Meld. St. 16 (2014–2015) Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett. Komiteen viser til Innst. 361 S (2014–2015) hvor Stortinget enstemmig ber regjeringen utarbeide en strategi mot rømming som tar utgangspunkt i en nullvisjon.

Komiteen viser til at det er hjemmel i akvakulturloven for å påby sporing av oppdrettslaks.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til endringene i akvakulturloven (Prop. 103 L (2012–2013)), og viser til at miljønormen i loven § 10 innebærer at akvakultur skal etableres, drives og avvikles på en miljømessig forsvarlig måte. Stortinget vedtok endringer i akvakulturloven § 10, som ga departementet hjemmel til å innføre krav om merking av akvatiske organismer.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener at oppdrettsnæringen har en plikt til å drive forebyggende arbeid for å unngå uheldige følger for miljøet. For å muliggjøre et lettere skille mellom rømt oppdrettsfisk og villfisk ved utfisking i elv, og for å kunne spore rømt fisk tilbake til den ansvarlige oppdretter, er merking av fisk et viktig tiltak.

Dette flertallet viser til at krav om merking må stilles i tett dialog med og samarbeid med næringen, og viser til akvakulturloven § 10 annet ledd, sitat:

«Departementet kan i enkelt vedtak eller forskrift gi nærmere bestemmelser for å sikre miljømessig forsvarlig akvakultur, herunder stille krav til forebyggende tiltak, krav om merking av akvatiske organismer, bruk av akvatiske organismer som ikke kan formere seg og bruk av fremmede organismer.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne foreslår:

«Stortinget ber regjeringen innføre krav om at all oppdrettslaks dobbeltmerkes innen 2020, på en måte som gjør at rømt fisk enkelt kan identifiseres og spores tilbake til oppdrettsanlegget slik at ansvaret for den rømte fisken tillegges riktig produsent. Regelverket skal fremlegges for Stortinget senest våren 2017.»

Kvalitetsnorm for villaks

Komiteen vil understreke at den samlede bredden i kompetansemiljøer innen havbruk og miljø må involveres i arbeidet med å sikre bærekraft i havbruksnæringen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De

Grønne, legger vekt på at kvalitetsnormen for villaks setter retningsgivende mål for laksebestandene.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, vil påpeke at villaksen har mange påvirkningsfaktorer, og at kunnskapsgrunnlaget må styrkes når det gjelder alle påvirkningsfaktorene.

Dette flertallet vil også vise til Stiftinga Norsk Villaksforvaltning (SNVF) og deres arbeid med et nasjonalt villaksprosjekt, og ser det som positivt at det prøves ut forskjellige forvaltningsmetoder for villaks. Dette flertallet mener at formidling av relevant kunnskap om villaksen må styrkes og bli mer tilgjengelig. Dette flertallet mener det kan være behov for flere kultiveringstiltak for å sikre en bærekraftig utvikling. Dette flertallet viser for øvrig til Innst. 361 S (2014–2015) og Meld. St. 16 (2014–2015) Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett, som omtaler havbruksnæringens påvirkning av villaksen.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at resultatet etter at Vitenskapelig råd for lakseforvaltning har vurdert de første 104 laksebestander etter kvalitetsnormen for villaks, viser at vi ikke når målet etter kvalitetsnormen for villaks i fire av fem laksebestander – i stor grad på grunn av genetisk påvirkning fra rømt oppdrettslaks.

Dette flertallet viser til at det er bestemt at vurderingskriteriene for kvalitetsnormen for villaks skal være bestandenes størrelse og genetiske integritet. Lakselus påvirker det første vurderingskriteriet, og rømming av oppdrettslaks påvirker det andre.

Et fjerde flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener det er et mål at alle villaksstammer får kvalitetsnormen «god» eller «svært god».

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne peker på at det foreslåtte/vedtatte trafikklyssystemet for tildeling/inndragning av biomasse i den enkelte konsesjon ikke medfører reaksjoner overfor oppdrettsnæringen dersom berørt villaksbestand er i «moderat» stand. Det medfører heller ingen reaksjoner dersom en villaksbestand får forringet kvalitetsnorm fra «god» eller «svært god» til «moderat», som følge av tildeling av nye konsesjoner.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener dette innebærer at trafikklyssystemet må tilpasses et slikt mål, og at det må få konsekvenser for oppdrettsnæringen i områder der kvalitetsnormen ikke er «god» eller «svært god».

Disse medlemmer mener at man bør sørge for at trafikklyssystemet som skal implementeres i havbruksnæringen er i tråd med kvalitetsnormen for villaks, slik at samlet miljøbelastning er avgjørende for om videre vekst i oppdrettsnæringen kan tillates.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at trafikklyssystemet som skal implementeres i havbruksnæringen er i tråd med kvalitetsnormen for villaks, slik at samlet miljøbelastning er avgjørende for om videre vekst i oppdrettsnæringen kan tillates.»

Nasjonale laksevassdrag og laksefjorder

Komiteen viser til at ordningen med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder skal gi om lag tre fjerdedeler av den norske villaksressursen en særlig beskyttelse i utvalgte vassdrag og fjordområder.

Komiteen understreker at i nasjonale laksevassdrag og laksefjorder skal tiltak og aktiviteter som kan skade villaksen ikke være tillatt eller ha restriksjoner, og imøteser evalueringen av systemet med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder, som skal finne sted i 2017.

Vannforvaltning

Komiteen viser til at regjeringen arbeider med å gjøre dagens naturforvaltningsvilkår gjeldende for vassdrag som mangler slike vilkår, og mener dette er et viktig tiltak for å bedre norsk vannmiljø som det haster med å få gjennomført.

Komiteen viser til at det finnes en rekke gamle, konsesjonsløse vannkraftanlegg fra før vassdragsreguleringsloven og vannressursloven, og at regjeringen har til hensikt å få oversikt over slike inngrep og lokaliseringen av dem. Komiteen forutsetter at dette prioriteres, slik at vi snarest mulig får en komplett oversikt i den ordinære konsesjonsdatabasen over vassdragsreguleringer i Norge.

Komiteen viser til at det vil bli gjennomført en rekke vilkårsrevisjoner i første planperiode av gjennomføringen av vannforskriften, og mener det er et vesentlig verktøy for å nå miljømålene i vannforskriften. Komiteen viser til at vilkårsrevisjoner som er gjennomført så langt har tatt svært lang tid, og forutsetter at NVE prioriterer tilstrekkelige ressurser til å gjennomføre de kommende vilkårsrevisjonene på en effektiv måte.

Våtmark

Komiteen viser til at Norge har en særlig rik myrnatur og et spesielt ansvar i europeisk sammenheng, samtidig som minst 1/3 av det opprinnelige myrarealet under skoggrensa er brukt til landbruks- og utbyggingsformål. Komiteen viser videre til at myr har en viktig funksjon for vannrensing, som vannmagasin, ved å dempe flom, for friluftsliv og ved å levere flere andre økosystemtjenester, ikke minst som ett av verdens største karbonlagre.

Kvalitetsnorm for myr

Komiteen viser til at Naturindeksen viser en jevn nedgang i økologisk kvalitet for våre våtmarker siden 1990. Komiteen har merket seg at for myr/våtmark har vi i dag ikke et helhetlig kunnskapssystem, slik vannforskriften er det for vannforekomster og forvaltningsplanene for havområdene.

Komiteen mener at en kvalitetsnorm for myr etter naturmangfoldloven vil kunne bidra til et godt kunnskapssystem for denne karbon- og artsrike naturtypen.

Komiteen foreslår:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide kvalitetsnorm for myr.»

Komiteen viser til omtalen av Dokument 8:78 S (2014–2015) og Innst. 304 S (2014–2015). Komiteen vil peke på at Klima- og miljødepartementet i 2015 startet et treårig pilotprosjekt for restaurering av myr.

Komiteen vil videre peke på at regjeringen i arbeidet med å forsterke klimaforliket vil utarbeide en plan for økt restaurering av myr og annen våtmark som klimatiltak i perioden 2016–2020. Komiteen vil understreke viktigheten av å stimulere til økt restaurering av myr i samarbeid med grunneierne.

Statlige planretningslinjer for myr

Komiteen merker seg at regjeringen peker på at våtmarker og flommarker i lavlandet er sterkt utsatt for nedbygging.

Komiteen viser til at kommunene har et selvstendig ansvar for naturmangfoldet, men at regjeringen vil sikre tilstrekkelig naturfaglig kompetanse i kommunene. Komiteen viser til at regjeringen vil videreutvikle veiledningsmateriale for kommunene – om hvordan de kan integrere arbeidet med naturmangfold i sitt virke.

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide statlige planretningslinjer, som skal hindre ødeleggelse av myr gjennom nedbygging til veier, idrettsanlegg, tomtegrunn, vannmagasiner m.m.»

Myr og klima

Komiteen viser til at regjeringen vil vurdere å pålegge merking av jordprodukter tydeligere med innholdsinformasjon og vurdere konsekvensene av en utfasing av torv nærmere. Komiteen mener en plan for utfasing av torv er et viktig tiltak, og mener regjeringen må igangsette dette arbeidet snarest mulig, samtidig som det må arbeides fram gode og bærekraftige alternativer til torv som strukturmiddel i hagejord og til bruk i veksthus.

Komiteen viser til at regjeringen vil utarbeide en plan for økt restaurering av myr og annen våtmark som klimatiltak i perioden 2016–2020, og at dette skal gi både reduserte klimagassutslipp, tilpasning til klimaendringene og bedring i økologisk tilstand.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at regjeringen arbeider med å revidere forskriften om nydyrking, slik at også hensynet til klima blir gjenspeilet, inkludert vurdering av et forbud mot nydyrking. Flertallet viser til at NIBIO (tidligere Bioforsk) har beregnet at utslipp fra dyrket myr tilsvarer ca. 1,9 mill. tonn CO₂ i året, at dette utgjør ca. 28 pst. av landbrukets klimautslipp, og mener derfor dette er et svært viktig tiltak.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at regjeringen vil vurdere å pålegge produsentene å merke varene tydeligere med innholdsinformasjon. Dette flertallet har merket seg at regjeringen vil vurdere konsekvensene av en utfasing av bruken av torv nærmere. Dette flertallet har også merket seg at regjeringen vil følge opp spørsmålet om konsekvensutredning for torvuttak under 2 millioner kubikkmeter eller på arealer under 1 500 dekar i forbindelse med revisjon av regelverket om konsekvensutredninger, i lys av EU-direktiv 2014/54.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne peker på at Norsk torv- og jordprodusenters bransjeforbund i komiteens høring var bekymret for at et ensidig forbud mot å hente ut ny torv, vil føre til at den norske torven blir erstattet av utenlandsk. Disse medlemmer mener dette er en betimelig advarsel, og mener at det parallelt med et nasjonalt forbud bør

innføres en tilstrekkelig høy avgift på torv til at andre alternativer vinner i konkurransen.

Skog

Komiteen har merket seg at skogen er den naturtypen i Norge med flest rødlistearter. Av totalt 2 355 truede arter på rødlista lever 1 122 arter (48 pst.) utelukkende eller delvis i skog.

Komiteen mener at aktiv bruk av skogen er en forutsetning for å redusere de norske klimagassutslippene. Samtidig gir utnyttelse av skogressursene store muligheter for næringsutvikling og verdiskaping gjennom utvikling av trevirke til nye produkter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, er opptatt av at det ikke er en motsetning mellom å forvalte skogen i et langsiktig og bærekraftig perspektiv som ivaretar artsmangfoldet, og å utnytte det betydelige potensialet som skogen representerer i fornybarsamfunnet.

Gammelskogen

Komiteen har merket seg at av all skog i Norge er bare 2,4 pst. ordentlig gammel, som i biologisk forstand betyr mer enn 160 år, og at denne skogen er særlig rik på naturmangfold, og er hjemmet til mange trua arter. Komiteen understreker gammelskogens betydning som karbonlager.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener det må tas initiativ overfor skognæringen for å prioritere frivillig vern av den eldste skogen.

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre automatisk vern av skog eldre enn 160 år.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet har merket seg at det har blitt betydelig mer av døde trær og gammelskog i Norge de siste 20 årene. Disse medlemmer har også merket seg at både naturindeksen og Norsk rødliste for arter 2015 viser en positiv utvikling for artsmangfoldet i skog. Disse medlemmer vil peke på at Landsskogtakseringen viser at antall dekar gammel skog økte kraftig fra 1996 til 2012.

Disse medlemmer understreker at det har blitt flere arter i den norske skogen. Norsk skogbruk

drives på en måte som tar hensyn til det biologiske mangfoldet gjennom miljøsertifiseringen, som stiller krav til at det blir etablert kantsoner, at det tas særlig hensyn til f.eks. edellaauvskog og at livsløpstrær skal bli stående.

Huldrestry

Komiteen har merket seg at Norge er et av landene i verden med flest ulike arter lav, og at mange av dem er truet av utryddelse. Komiteen har merket seg at huldrestry er en relativt storvokst lav som liker seg best i gammel, fuktig granskog, og som er sterkt trua på den norske rødlista for arter.

Komiteen mener huldrestry er et eksempel på en art som trenger ekstra beskyttelse og aktive redningstiltak i norsk natur.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener det bør sørges for at huldrestry får status som prioritert art, og at det så raskt som mulig utarbeides en opptrappingsplan over hvilke naturtyper i skog som bør få status som utvalgt naturtype, og hvilke andre arter som trenger prioritering.

Bærekraftforskriften og meldeplikt for hogst

Komiteen er tilfreds med at regjeringen tar sikte på å revidere forskrift om bærekraftig skogbruk, slik at også rensk av grøfter der det ikke er etablert produktiv skog blir forbudt, og imøteser en slik revisjon snarest mulig.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, peker på behovet for å sikre at skog som har høye verneverdier ikke felles. Flertallet ber regjeringen vurdere ulike løsninger for å innføre en meldeplikt for hogst av trær.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere ulike løsninger for å innføre meldeplikt ved hogst av trær.»

Bevar de siste villmarkene

Komiteen har merket seg at villmarkspregede områder er blitt kraftig redusert i Norge de siste 100 år, og at rundt år 1900 var nesten halvparten av landet villmark, mens i dag er kun ca. 10 pst. av landet mer enn 5 km fra et større teknisk inngrep i naturen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at kun 6 pst.

av den produktive skogen ligger i inngrepsfrie naturområder (INON-områder), og det er derfor viktig at disse skogområdene i størst mulig grad bevares. Flertallet mener at det er viktig å bevare de siste villmarkspregede områdene i norsk natur.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til regjeringserklæringen, hvor det ble varslet at man vil utvikle INON som verktøy i arealpolitikken. Disse medlemmer vil peke på at INON er beholdt som indikator, og at miljøverdiene i naturområder uten større tekniske inngrep skal vurderes i hver enkelt sak på verdi med andre miljøverdier.

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjeninnføre INON som forvaltningsbegrep, og gjeninnføre forbudet mot subsidiering av skogsbilveier inn i villmarkspregede områder.»

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at landbruks- og matminister Sylvi Listhaug i 2014 endret forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket, slik at alle søknader om tilskudd til skogsbilveier nå blir vurdert ved tildelingen av midler. INON blir imidlertid fortsatt benyttet i kommunal arealplanlegging. Det er ingen tvil om at uberørt natur har en stor egenverdi, men dette medlem mener at INON som forvaltningsbegrep er problematisk, da dette kriteriet ikke har noen juridisk forankring i lov, det hindrer lokalt sjøløstyre, det har store mangler som indikator, og bruken av det er et betydelig hinder for næringsutvikling.

Dette medlem viser til at det i Meld. St. 25 (2015–2016) Kraft til endring, står at «Inngrepsfrie naturområder (INON) brukes ikke lengre som verktøy i arealpolitikken». Dette medlem legger dette til grunn, og forutsetter at regjeringen sørger for at INON fjernes fra data som skal inngå i det offentlige kartgrunnlaget umiddelbart.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen umiddelbart sørge for at INON fjernes fra data som skal inngå i det offentlige kartgrunnlaget.»

Kulturlandskap og åpent lavland

Komiteen viser til at hele 24 pst. av de trua artene er avhengige av at det semi-naturlige kultur-

landskapet opprettholdes og skjøttes slik det har blitt gjennom tusenvis av år. Opphør av bruk (slått og beite) med påfølgende gjengroing, samt intensivring av jordbruksdrift eller endring i arealbruk, er de viktigste negative faktorene i at vi har hatt et betydelig tap av det artsrike kulturlandskapet – som også gir tap av viktige økosystemtjenester, som pollinering.

Utvalgte kulturlandskap

Komiteen har merket seg at ordningen med utvalgte kulturlandskap i jordbruket sikrer næringsmessig skjøtsel og drift gjennom frivillige avtaler, og er et godt eksempel på et presist virkemiddel som er rettet mot å ivareta et representativt utvalg av verdifulle norske jordbrukslandskap.

Komiteen viser til en evaluering fra 2014 som konkluderer med at offentlig forvaltning, grunneiere og næringsorganisasjoner er fornøyd med forvaltning, prosesser, tilskuddsnivå og effekter av ordningen.

Komiteen viser til at Stortinget i forbindelse med behandling av representantforslag om nasjonal strategi for bier og pollinering, Dokument 8:6 S (2015–2016), vedtok at «Stortinget ber regjeringen på egnet måte fremme en sak om nasjonal strategi for å sikre fortsatt mangfold av villbier og andre pollinerende insekter». Komiteen vil påpeke at en utvidelse av ordningen med utvalgte kulturlandskap er særdeles viktig også i denne sammenhengen.

Komiteen viser til at «Utvalgte kulturlandskap i jordbruket» ble etablert i 2009 og omfatter i dag 22 områder i hele landet. Alle fylker har minst ett utvalgt område. I disse områdene finnes det svært store biologiske og kulturhistoriske verdier – fra lyngheier og andre beitemarker til steingjerder og bygninger. Komiteen viser til at «Utvalgte kulturlandskap i jordbruket» er et samarbeid mellom miljø- og landbruksmyndighetene, og ledes av Statens landbruksforvaltning, Riksantikvaren og Miljødirektoratet, og er basert på frivillige avtaler mellom staten og grunneierne. Arbeidet med «utvalgte kulturlandskap i jordbruket» er et virkemiddel som fungerer godt.

Komiteen viser til at 24 pst. av de trua artene er avhengige av at kulturlandskapet opprettholdes og skjøttes. Opphør og gjengroing er den største påvirkningsfaktoren for de fleste trua artene i kulturlandskap.

Komiteen viser til at Miljødirektoratet anbefaler utvidelse til flere områder, slik at vi får en bedre representativitet av verdifulle kulturlandskap i Norge. Komiteen ber regjeringen igangsette et arbeid for å sikre flere «utvalgte kulturlandskap i landbruket». Å utvide dagens ordning med utvalgte kulturlandskap vil sikre leveområdene til mange av våre rødlistede arter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener det er behov for langt flere slike områder, og at en ordning som er så populær i lokalsamfunnene derfor bør utvides.

Komiteen viser til at det i dag brukes til sammen 12 mill. kroner på ordningen med utvalgte kulturlandskap over ulike departements budsjetter.

Komiteen har merket seg at regjeringen i meldingen varsler at det vil foretas en gjennomgang av områder med truede naturtyper i åpent lavland. Komiteen viser for øvrig til at en økning i utvalgte kulturlandskap vil bety en betydelig økning i budsjettet.

Komiteen viser til at bærekraftig jordbruk er ett av målene med jordbrukspolitikken, og prioriteringene innenfor jordbruksavtalen bestemmes i de årlige jordbruksforhandlingene.

Komiteen foreslår:

«Stortinget ber regjeringen videreutvikle dagens ordning med utvalgte kulturlandskap med sikte på å øke antall områder frem mot 2020».

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne foreslår:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med jordbruksforhandlingene ha som forhandlingsmål at en økt andel av jordbruksavtalens rammer går til beitemiljø.»

Komiteen viser til at om lag 24 pst. av arts- mangfoldet er avhengig av at det drives aktivt beite- bruk og at kulturlandskapet holdes åpent. Det er i stor grad de store beitedyrene som har formet det euro- peiske kulturlandskapet over de siste 10 000 år.

Komiteen vil peke på at bruk av utmark over tid er redusert og at store utmarksareal ligger ubrukt. Komiteen viser til at en rekke arter, blant annet orkideer, fioler, sopp, mose, sommerfugler og insek- ter, er avhengige av dyrehold og beiting.

Komiteen vil understreke behovet for en variasjon av virkemidler der både vern og bruk inn- går i en fornuftig forvaltning.

Komiteens medlem fra Senterpartiet vil understreke at noen av årsakene til nedgang i arts- mangfold i kulturlandskapet kan være nedlegging av jordbruk, en rovviltpolitikk som vanskeliggjør beite- bruk og en vernepolitikk som legger begrensninger på bruken av et naturområde, som bidrar til forrin- gelse av naturmangfold i kulturlandskapet.

Dette medlem vil advare mot å tro at økte mål for vern av områder i seg sjøl vil bidra til ivaretagelse av naturmangfold. Med en slik statisk inngang til naturmangfold risikerer vi det motsatte. Et aktivt jordbruk over hele landet er i seg sjøl avgjørende for å opprettholde arts- mangfold i kulturlandskapet.

Vipe, heroringvinge og styvingstrær

Komiteen viser til at vipe og sommerfuglen heroringvinge begge er arter som er oppført som «sterkt truet» på den norske rødlista, og at begge artene er avhengige av aktive tiltak i form av skjøtsel i kulturlandskapet. Komiteen viser videre til at styvingstrær er viktige levesteder for en rekke truede arter av sopp og lav, og nå regnes som en sterkt truet naturtype.

Komiteens medlemmer fra Sosialis- tisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener det bør sørges for at vipe og hero- ringvinge får status som prioriterte arter – og sty- vingstrær som utvalgt naturtype, og at det så raskt som mulig utarbeides en opptrappingsplan over hvilke arter i kulturlandskapet som trenger priorite- ring.

Fjell

Komiteen har merket seg at påvirkningene på naturmangfoldet i fjellet er økende. Planter og dyr i fjellet er tilpasset ekstreme miljøbetingelser, og det er lite som skal til før forstyrrelser får negative conse- kvenser for naturmangfoldet.

Miljøkvalitetsnorm for høstbare arter

Komiteen har merket seg at flere av våre høst- bare arter har hatt en negativ utvikling de siste tiåre- ne, og at trusselbildet er sammensatt. Komiteen viser til at i 2015 kom begge rypeartene og hare inn på norsk rødliste for arter. Komiteen understreker at det derfor trengs gode kunnskapssystemer for å kunne følge med på utviklingen av høstbare arter, og at disse høstbare artene må få en egen miljøkvali- tetsnorm.

Komiteen er positiv til at regjeringen vil vur- dere å lage en egen kvalitetsnorm for villrein, og mener at også lirype, fjellrype, hare, bever og skogs- høns bør få sin egen kvalitetsnorm i henhold til natur- mangfoldloven § 13.

Komiteen foreslår:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en kvali- tetsnorm for villrein, og vurdere kvalitetsnorm for flere utvalgte arter.»

E) Merknader til kapittel 8: Bedre kunnskap om naturmangfold

Økologisk grunnkart for Norge

Komiteen har merket seg omtalen av arbeidet med et økologisk grunnkart, og at regjeringen beskriver et økologisk grunnkart som kartfestet miljøinformasjon.

Komiteen vil understreke at hovedelementene i et økologisk grunnkart for Norge består av kartfesting over hele Norge av:

- Forvaltningsprioriterte naturtyper med NiN-systemet som grunnlag.
- Arter, med særlig vekt på arter av nasjonal forvaltningsinteresse.
- Landskapstyper.

Komiteen understreker betydningen av kunnskap om hvilke habitat/livsmiljø de ulike artene krever. Kartfesting av arter og naturtyper må kombineres med økt kunnskap om artenes krav til sitt livsmiljø, deres spredningsevne og hvor avhengig arten er av bestemte naturgitte lokaliteter.

Komiteen mener at et økologisk grunnkart er like nødvendig for en kunnskapsbasert natur- og arealpolitikk som et geografisk grunnkart er for all navigasjon. Komiteen mener at Artsdatabanken må være sentral i utvikling og drift av et økologisk grunnkart for Norge.

Komiteen vil peke på at et økologisk grunnkart ikke er et spesifikt kart, men en samling kartlag som gir kunnskap om hvor naturtyper og arter forekommer i landet.

Komiteen foreslår:

«Stortinget ber regjeringen styrke arbeidet med et økologisk grunnkart med naturtyper, arter og landskapstyper.»

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, vil understreke at arbeidet med kunnskap om naturen i det økologiske grunnkartet er viktig og har stort potensial til å virke konfliktdepende i mange planprosesser. Flertallet vil peke på at det har vært en økt satsing på kunnskap i norsk naturforvaltning siden 2001.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener det bør ferdigstilles et økologisk grunnkart for Norge med naturtyper, arter og landskapstyper innen utgangen av 2025.

Komiteens medlem fra Senterpartiet er opptatt av at det er behov for et kunnskapsløft for naturmangfold. Norge er et land med stor naturvariasjon og mange arter. Dette medlem mener at kartleggingen av artene er under press, fordi den kunnskapsbaserte naturforvaltningen svekkes av at dagens kunnskapsgrunnlag er av et begrenset omfang, og at kvaliteten på kartleggingen ikke er tilstrekkelig for å utøve en objektiv forvaltning.

Rødlister for arter og naturtyper og svartelista over fremmede skadelige organismer

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at Artsdatabankens rødlister for arter og naturtyper og svartelista over fremmede, skadelige organismer nyter stor tillit, og har blitt viktige verdinøytrale forvaltningsverktøy. Flertallet mener det er av stor betydning at disse verktøyene oppdateres jevnlig. Flertallet mener videre det er viktig å styrke den standardiserte overvåkingen av natur, blant annet av forvaltningsprioriterte arter og naturtyper.

Flertallet foreslår:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at svartelisten over fremmede skadelige organismer og rødlistene over truede arter og naturtyper oppdateres fortløpende slik at alle artsgrupper og naturtyper gjennomgås hvert femte år.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet viser til at regjeringen mener det er behov for å gjennomgå norsk naturovervåking med sikte på å sikre et godt kunnskapsgrunnlag med god geografisk dekning.

Disse medlemmer mener at en oppdatering hvert femte år av rødlistene over truede arter vil kreve store ressurser. Disse medlemmer viser til at miljøforvaltningen i større grad vil gå over til jevnlig oppdateringer når ny kunnskap kommer til, og at det oppdateres digitalt.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at ekspertgruppene som lager grunnlaget for svartelistene og rødlistene til stadighet må jobbe under sterk tidsnød. Av hensyn til kvaliteten i arbeidet med svartelisten mener dette medlem at oppdatering hvert 10. år vil være å foretrekke. I tillegg vil dette gi en bedre forutsigbarhet i planteskolene og grøntanleggsektoren, som i dag opplever stor usikkerhet for hvilke planter som vil være tillatt å benytte.

Naturindeks

Komiteen har merket seg at Naturindeks for Norge er et kvalitativt verktøy for å si noe om tilstanden i hovedøkosystem som skog, fjell og våtmark.

Komiteen viser til at Naturindeks er en metodisk sammenstilling og presentasjon av tilgjengelige overvåkingsdata, der kvaliteten er avhengig av tilgangen på gode data.

Komiteen viser til at naturovervåking er en langsiktig forvaltningsoppgave som er underlagt prioriteringer i statsbudsjettet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Venstre, vil understreke at datagrunnlaget for Naturindeksen er tett knyttet til miljøovervåkingen, som er Miljødirektoratets hovedansvar. Flertallet mener derfor det er naturlig at arbeidet med Naturindeks ledes av Miljødirektoratet, men vil understreke viktigheten av at det involveres eksperter med kunnskap om truede og fremmede arter i dagens organisering.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener Naturindeksen er et av våre viktigste kunnskapsverktøy, og bør lages og eies av Artsdatabanken. Disse medlemmer mener det er viktig at Naturindeksen – i likhet med rødlistene for arter og naturtyper, og svartelisten – blir et kunnskapsverktøy, uavhengig av miljøforvaltningen.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen overføre ansvaret for Naturindeksen fra Miljødirektoratet til Artsdatabanken, og gi Artsdatabanken i oppdrag å utvikle Naturindeksen slik at kunnskap om truede arter og naturtyper, fremmede arter med høy økologisk risiko og bestandenes status, reflekteres i indikatorene til Naturindeksen.»

Forskning på økosystemer

Komiteen viser til at økosystemtjenesteutvalget i NOU 2013:10 Naturens goder – om verdien av økosystemtjenester, anbefalte at det bør opprettes et eget forskningsprogram som kan se på naturmangfold, økosystemfunksjoner og økosystemtjenester, og sammenhengene mellom disse.

Komiteen mener at kunnskapsgrunnlaget når det gjelder naturmangfold og økosystemtjenester må styrkes. Komiteen vil i denne sammenheng framheve at Norges forskningsråd bør bidra til å etablere en senterordning, som omfatter relevante fagmiljøer,

og som kan gi et nødvendig kunnskapsløft på dette feltet.

Komiteen mener det også er nødvendig med en styrket økologisk kunnskap om naturens funksjon, status og utviklingstrender, for å se sammenhengen mellom bevaring av natur og ivaretagelse av viktige økosystemtjenester som pollinering, karbonlagring, vannrensing og flomdemping. Komiteen mener dette vil være avgjørende for å kunne forstå hvilke konsekvenser blant annet klimaendringer vil kunne ha for natur og samfunn.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at økosystemforskning dekkes av forskningsprogrammet MILJØFORSK. Flertallet viser til at dette programmet ser alle miljøtemaer med unntak av klima og marin forskning under ett, noe som er en stor fordel for å se komplekse miljøproblemstillinger i sammenheng.

Flertallet viser for øvrig til den vedtatte langtidsplanen for forskning og høyere utdanning (Meld. St. 7 (2014–2015) og Innst. 137 S (2014–2015)).

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen igangsette et nytt forskningsprogram under Norges forskningsråd, som ser på økosystemfunksjoner og økosystemtjenester og sammenhenger mellom disse, samt naturmangfoldets verdier, status og utviklingstrender.»

Nasjonal informasjonskampanje om naturmangfold

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at det er et mål at flere skal bli oppmerksomme på verdien av biologisk mangfold, jf. Aichi-mål nr. 1. I stortingsmeldingen refereres det til en undersøkelse gjort av Miljødirektoratet, som viser at befolkningens kunnskap om naturmangfold er begrenset. Disse medlemmer mener de frivillige natur- og friluftslivsorganisasjonene har kompetanse og ressurser som kan spille en viktig rolle i arbeidet med å formidle økt kunnskap om naturmangfold.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innen 2018 gjennomføre en nasjonal informasjonskampanje for å øke kunnskapen om naturmangfold.»

F) Merknader til kapittel 9: Lokale og regionale myndigheters ansvar

Kompetanse og kapasitet i kommunene

Komiteen viser til at kommunene spiller en sentral rolle i arealforvaltningen i Norge, og er enig i at utforming av gode planer som sikrer en bærekraftig forvaltning og arealbruk og hindrer tap av naturmangfold, er betinget av at kommunene har tilstrekkelig saksbehandlingskapasitet, god naturfaglig kompetanse, kunnskap om naturmiljøet i kommunen og god forvaltningskompetanse. Komiteen merker seg at regjeringen vil sikre kommunene tilstrekkelig naturfaglig kompetanse.

Komiteen har imidlertid også merket seg at hele 61 pst. av landets kommuner ifølge NIVI Analyse har 0,5 årsverk eller mindre tilgjengelig for å drive samfunnsplanlegging, mens 32 pst. av kommunene har 0,5 årsverk eller mindre til arealplanlegging, og at kun 28 pst. av kommunene kan sies å ha et «fagmiljø» for å ivareta kommunens arealplanlegging.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, er bekymret for at dette verken sikrer naturmangfoldet eller en effektiv og samfunnsøkonomisk fornuftig planlegging.

Flertallet mener det i forbindelse med stortingsmeldingen om kommunereformen bør legges fram en plan for en styrking av miljøkompetansen og kapasiteten i kommunene.

Flertallet viser til at det i 2008 ble utarbeidet «Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging i kommunene», og at hele 412 kommuner i dag har vedtatt en klimaplan. Flertallet viser til en evaluering gjennomført av Vista Analyse i 2014, som viser at et stort flertall av kommunene er fornøyd med planene, som har vært realistiske og har bidratt til å nå konkrete klimamål.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener man bør følge samme spor for naturmangfold, og at det bør lages statlige planretningslinjer for kommunene om å hindre tap av naturmangfold, både innen generell arealplanlegging, unngåelse av viktige naturområder, avbøting, restaurering og virksomhetsutøvelse. Dette flertallet mener kommunene må sette mål og tenke langsiktig for å bidra til å innfri både lokale og nasjonale naturmangfoldmål.

Dette flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en statlig planretningslinje for naturmangfoldplanlegging i kommunene.»

Komiteen viser til at arealendringer fortsatt er den største negative påvirkningen på natur i Norge, og at kommunene er en viktig samarbeidspartner for å ta vare på naturmangfoldet.

Komiteen mener det bør legges bedre til rette for at kommunene på et tidlig stadium i arbeidet med kommuneplanarbeidet tilegner seg oversikt over naturmangfoldet i kommunen og får oversikt over hvilken natur kommunen særskilt bør ivareta. Komiteen mener at gode planprosesser i den enkelte kommune med medvirkning fra innbyggere, interesseorganisasjoner og lokalt næringsliv, vil styrke det lokale selvstyret og skape lokal interesse og engasjement i arbeidet med å ta vare på naturmangfoldet.

Komiteen viser til at regjeringen vil sette i gang et pilotprosjekt, der utvalgte kommuner prøver ut kommunedelplan for naturmangfold, og at dette skal gjennomføres i 2016 og 2017.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at en egen kommunedelplan for naturmangfold kan være et nyttig verktøy for å avklare interessekonflikter og lette arbeidet med kommuneplanens arealdel.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, vil påpeke at miljøfaglig kompetanse og styrkede fagmiljø på dette i kommunene er et selvstendig argument for at flere kommuner bør slå seg sammen. Dette flertallet ber om at dette vektlegges når regjeringen skal vurdere resultatet av kommunereformen – og legge fram en sak for Stortinget om dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet mener det er ansvaret for myndighetene på lokalt nivå å sikre at naturen blir forvaltet på en god måte, og viser til at kommunene gjennom plan- og bygningsloven har et svært viktig verktøy for å ta vare på naturmangfoldet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil likevel understreke at det vil være opp til hver enkelt kommune å avgjøre om kommunen skal utarbeide en slik kommunedelplan, og vil ikke stille krav om dette.

Disse medlemmer viser til at regjeringen vil sikre kommunene tilstrekkelig naturfaglig kompe-

tanse. Disse medlemmer mener at større kommuner som følge av kommune- og regionreformen kan bidra til å skape bredere kompetansemiljøer også på det naturfaglige området. Disse medlemmer vil understreke at Norge er kommet langt i tilgjengeliggjøringen av verktøy og tjenester for formidling om natur og data. Disse medlemmer vil peke på at regjeringen vil sikre god kvalitet på data og databaser, og sikre at dette utgjør et sentralt grunnlag for kommunenes videre arbeid med naturmangfold.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Kristelig Folkeparti, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen opprette et bistandsprogram for et internasjonalt kunnskapsløft for natur. Programmet må bidra til at utviklingsland kan nå FN's bærekraftsmål og naturmangfoldmålene fra Aichi, og må koordineres med arbeidet i det internasjonale Naturpanelet (IPBES) og GBIF (Global Biodiversity Information Facility).

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen overføre ansvaret for Naturindeksen fra Miljødirektoratet til Artsdatabanken, og gi Artsdatabanken i oppdrag å utvikle Naturindeksen slik at kunnskap om truede arter og naturtyper, fremmede arter med høy økologisk risiko og bestandenes status, reflekteres i indikatorene til Naturindeksen.

Forslag fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen om at en plan for marine verneområder skal ha mål om at 10 pst. av havområdene innenfor territorialgrensen skal vernes, og skal inneholde forslag til omfattende marint beskyttede områder i havområdene utenfor territorialgrensen.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen gjennomføre gjenværende del av gjeldende nasjonalparkplan og gjennomføre de foreslåtte nasjonalparkene i Tysfjord/Hellemobotn og Treriksrøysa i Troms i løpet av inneværende stortingsperiode/valgperiode.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utarbeide en verneplan for kystnær vassdragsnatur.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen utarbeide statlige planretningslinjer, som skal hindre ødeleggelse av myr gjennom nedbygging til veier, idrettsanlegg, tomtegrunn, vannmagasiner m.m.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen pålegge Statskog å unngå hogst i områder med gammelskog med store verneverdier.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen innføre automatisk vern av skog eldre enn 160 år.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen gjeninnføre INON som forvaltningsbegrep, og gjeninnføre forbudet mot subsidiering av skogsbilveier inn i villmarkspregede områder.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen trekke tilbake rundskriv H-2/14 av 17. februar 2014.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen jobbe for å restaurere intakte og artsrike økosystemer i de viktigste friluftsområdene rundt norske storbyer.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen sette et mål om vern av 10 pst. av den produktive skogen innen utgangen av 2025, og et etappemål på 5 pst. innen 2020.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen ta initiativ for å sikre at norske bedrifter med utenlandsinvesteringer, særlig i sektorer der det er risiko for negative effekter på artsrike, særlig sårbare eller på andre måter verdifulle økosystemer, må rapportere på hvordan de ivaretar hensynet til naturmangfold og økosystemtjenester i sin virksomhet.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen innføre retningslinjer som sikrer at det velges utbyggingsalternativer som ikke truer verneområder eller nasjonalt og internasjonalt viktige våtmarksområder.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg for å utrede hvordan Århuskonvensjonens krav om allmenhetens adgang til uavhengig overprøving av vedtak som påvirker natur og miljø, kan ivaretas, og herunder utrede en ordning med organisering av en statlig natur- og miljøklagenemnd.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen trappe opp arbeidet med å etablere et tettere samarbeid med Sverige og Finland – med sikte på å etablere store sammenhengende nasjonalparker på tvers av landegrensene.

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et samarbeid med frivilligheten om hvordan støtten til natur kan videreutvikles i befolkningen.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen innføre krav om at all oppdrettslaks dobbeltmerkes innen 2020, på en måte som gjør at rømt fisk enkelt kan identifiseres og spores tilbake til oppdrettsanlegget slik at ansvaret for den rømte fisken tillegges riktig produsent. Regelverket skal fremlegges for Stortinget senest våren 2017.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen sørge for at trafikklyssystemet som skal implementeres i havbruksnæringen er i tråd med kvalitetsnormen for villaks, slik at samlet miljøbelastning er avgjørende for om videre vekst i oppdrettsnæringen kan tillates.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med jordbruksforhandlingene ha som forhandlingsmål at en økt andel av jordbruksavtalens rammer går til beite-tilskudd.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen igangsette et nytt forskningsprogram under Norges forskningsråd, som ser på økosystemfunksjoner og økosystemtjenester og sammenhenger mellom disse, samt naturmangfoldets verdier, status og utviklingstrender.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen innen 2018 gjennomføre en nasjonal informasjonskampanje for å øke kunnskapen om naturmangfold.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:*Forslag 23*

Stortinget ber regjeringen legge fram en sak om erstatningsordningene for skogvern, som gir mulighet til å velge mellom engangs erstatningsutbetaling og erstatningsutbetaling årlig eller hvert tiende år, basert på skogens tilvekst og hva som kunne vært tatt ut av tømmer dersom området ikke var vernet.

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen belyse de utfordringer som foreligger i de foreslåtte nasjonalparkene i Tysfjord/Hellemobotn og Tretriksrysa i Troms i forbindelse med supplerende nasjonalparkplan.

Forslag fra Senterpartiet:*Forslag 25*

Stortinget ber regjeringen umiddelbart sørge for at INON fjernes fra data som skal inngå i det offentlige kartgrunlaget.

Forslag fra Miljøpartiet De Grønne:*Forslag 26*

Stortinget ber regjeringen trappe opp bevilningene til skogvern til minst 800 mill. kroner i budsjettet for 2017, og minst 1 mrd. kroner i budsjettet for 2018.

Forslag 27

Stortinget ber regjeringen sette som mål at andelen inngrepsfri natur i Norge skal øke til minst 15 pst. innen 2035.

Komiteens tilråding

- Bak tilrådingen romertall II, III, IV, V, VII, IX, X, XII, XIII og XIV står komiteen.
- Bak tilrådingen romertall I og XV står et flertall i komiteen som består av alle unntatt Senterpartiet.
- Bak tilrådingen romertall VIII står et flertall i komiteen som består av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.
- Bak tilrådingen romertall VI står et flertall i komiteen som består av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.
- Bak tilrådingen romertall XI og XVI står et flertall i komiteen som består av Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre slike

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen sette et mål om vern av både offentlig eid skog og frivillig vern av privateid skog til 10 pst. av skogarealet.

II

Stortinget ber regjeringen utarbeide en plan for marine verneområder og komme tilbake til Stortinget med en sak om dette.

III

Stortinget ber regjeringen klargjøre hva som er god tilstand og hvilke arealer som er å regne som forringede økosystemer, og trappe opp arbeidet med å bedre tilstanden i økosystemene, med sikte på at 15 pst. av de forringede økosystemene skal være restaurert innen 2025.

IV

Stortinget ber regjeringen vurdere kvalitetsnormer for økosystemer som en del av utviklingen av nye forvaltningsmål.

V

Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig fatte vedtak i sakene om nasjonalparkene Jomfruland, Raet, vurdere vernevedtaket knyttet til Lofotodden og varsle Stortinget om dette på egnet måte.

VI

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en supplerende nasjonalparkplan innen 2020, med forslag til nye nasjonalparker som kan sikre at et representativt utvalg av norsk natur blir vernet som nasjonalparker.

VII

Stortinget ber regjeringen revidere de helhetlige og økosystembaserte forvaltningsplanene for våre havområder minimum hvert tolvte år, og oppdatere dem hvert fjerde år.

VIII

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en oppdatert forvaltningsplan for Norske-

havet, slik at den kan behandles i inneværende stortingsperiode.

IX

Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan for å bedre situasjonen for sjøfugler. I handlingsplanen må det gjøres en vurdering av hvilke øvrige sjøfugler som bør få status som prioritert art.

X

Stortinget ber regjeringen legge fram en kvalitetsnorm for myr.

XI

Stortinget ber regjeringen vurdere ulike løsninger for å innføre meldeplikt ved hogst av trær.

XII

Stortinget ber regjeringen videreutvikle dagens ordning med utvalgte kulturlandskap med sikte på å øke antall områder frem mot 2020.

XIII

Stortinget ber regjeringen utarbeide en kvalitetsnorm for villrein, og vurdere kvalitetsnorm for flere utvalgte arter.

XIV

Stortinget ber regjeringen styrke arbeidet med et økologisk grunnkart for Norge med naturtyper, arter og landskapstyper.

XV

Stortinget ber regjeringen sørge for at svartelisten over fremmede skadelige organismer og rødlistene over truede arter og naturtyper oppdateres fortløpende slik at alle artsgrupper og naturtyper gjennomgås hvert femte år.

XVI

Stortinget ber regjeringen utarbeide en statlig planretningslinje for naturmangfoldplanlegging i kommunene.

XVII

Meld. St. 14 (2015–2016) – om Natur for livet – norsk handlingsplan for naturmangfold – vedlegges protokollen.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 19. mai 2016

Ola Elvestuen

leder

Heikki Eidsvoll Holmås

ordfører

